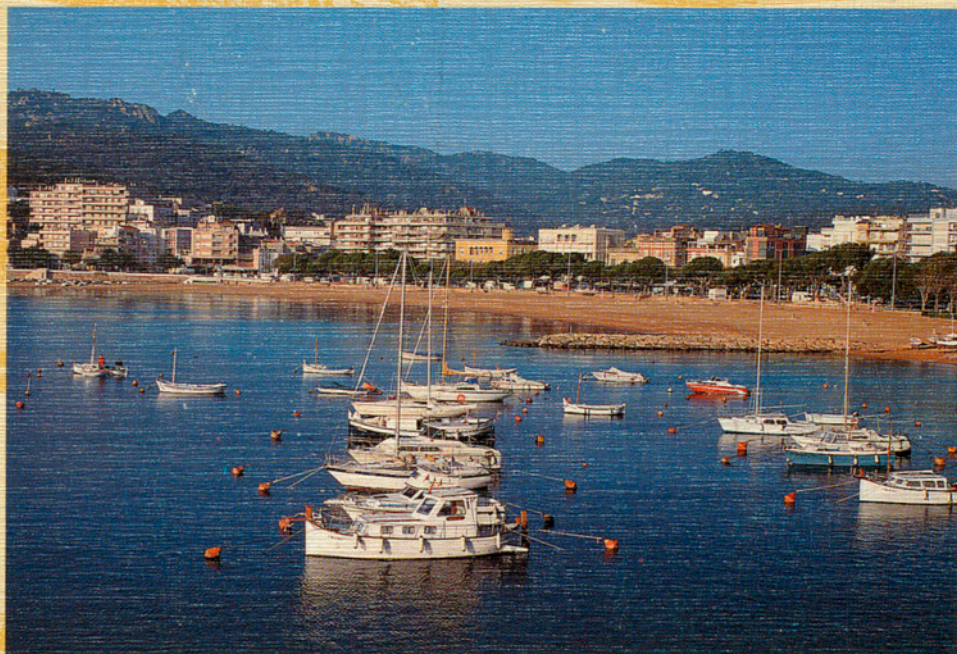

Sant Feliu de Guíxols

Imatges per a la història

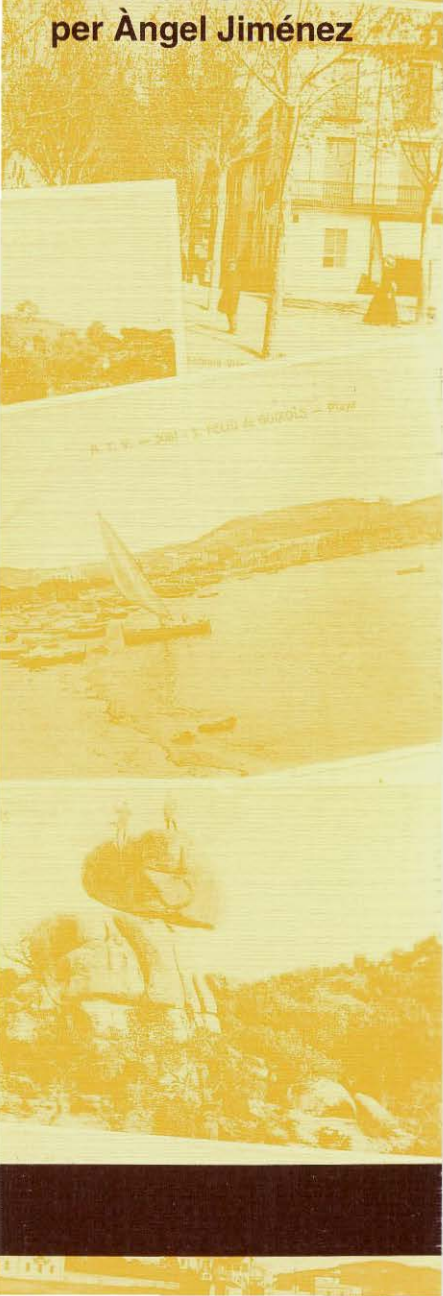
Quim Bigas i Àngel Jiménez

COL.LECCIÓ: ESTUDIS GUIXOLENCES

En preparació:

LA GUERRA CIVIL A SANT FELIU DE GUÍXOLS

per Àngel Jiménez

**SANT FELIU DE GUÍXOLS
IMATGES PER
A LA HISTÒRIA**

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
Servei de Publicacions i d'Arxiu

DIPUTACIÓ DE GIRONA

CONSELL COMARCAL DEL BAIX EMPORDÀ

Edita: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Servei de Publicacions i d'Arxiu

Impremta: Gràfiques Bigas - C/. Sant Adolf, 16
Sant Feliu de Guíxols

Dipòsit Legal 1.765-93 Gi

PRESENTACIÓ

L'ahir i l'avui, a *Imatges per a la història*, es contraposen en aquest llibre de fotografies de la ciutat de Sant Feliu, amb la intenció de donar a conèixer, un cop més, quina ha estat l'evolució urbanística i paisagística en els seus aspectes més coneguts o més emblemàtics. Però el contrast no el podem situar en un blanc o negre, ni molt menys en una desesperada recança per allò que es va tenir i avui no es té. Crec que l'hem de situar en el marc de la interpretació de l'evolució històrica que pateix qualsevol persona, ciutat o societat.

El contingut, doncs, ens permet d'observar amb detall aquells elements dels quals ens han parlat els més grans, i que els més joves no han aconseguit. Per això el llibre pot esdevenir una eina de trobada de generacions diferents davant de la història del propi municipi, amb el que això representa d'estímul a la comunicació; al mateix temps que s'aprofundeix en l'esperit de recerca que tots hauríem de tenir quan ens trobem davant del nostre passat col·lectiu.

Els autors han presentat una obra molt acurada. Cal destacar-ne l'esforç tècnic i artístic de Joaquim Bigas qui, a la qualitat de les seves fotografies ha sabut afegir-hi l'exactitud, com a resultat de buscar en cada cas l'angle idèntic al de les fotografies antigues, per a fer-ne una **lectura** més fàcil de les imatges.

Per altra part, és digna d'esment l'aportació historiogràfica d'Àngel Jiménez qui amb les seves breus anotacions —algunes molt personals i subjectives— ens permet de **veure** millor el procés de transformació.

Josep M. Muñoz i Ayats
Regidor de Cultura

INTRODUCCIÓ

La idea de publicar aquest llibre dins la col·lecció de l'Arxiu i Museu d'Història de la Ciutat, *Estudis Guixolencs*, ve de molt lluny.

Es tractava, i es tracta ara per fi, de fer a mans als guixolencs tot un seguit -una tria poc elaborada, certament- de documents fotogràfics que els poden ajudar a captar d'una manera ben ràpida les transformacions, sobretot immobiliàries i urbanes, que ha sofert la nostra ciutat.

S'ha dit -no sé si amb raó- que l'arquitectura és un bon mirall de la vida i del comportament social d'un període històric determinat. Si això fos del tot cert, podríem comparar -contemplant les fotografies- l'estil de vida dels nostres avantpassats de 1900 - 1930, amb l'actual, que en gran part és el resultat de la incidència del turisme de masses al nostre poble a partir de 1958.

En conseqüència, més que no pas la simple evocació nostàlgica de la història, el que a nosaltres ens interessa i, doncs, intentem en aquest llibre és de subratllar l'aspecte informatiu i testimonial de la percepció visual del passat, que ens ofereixen les fotografies d'aquesta publicació.

La majoria de les fotografies antigues o postals són obra de l'Angel Toldrà i Viazo (A.T.V.), L. Roisin, Amadeu Mauri, Ricard Mur, etc.; editades o encarregades per l'Artur Vicens, H. Barroso, Viader o Pascal.

I procedeixen del fons d'imatges de l'Arxiu Històric de Sant Feliu i de les col·leccions privades de Pere Barreda i de Pere Mías (a.c.s.), als quals -a la família del darrer- agraïm llur inapreciable col·laboració.

De les fotografies modernes, n'és l'autor el guixolenc Joaquim Bigas, membre de l'Agrupació Fotogràfica de Sant Feliu. És alhora artífex de les magnífiques reproduccions de les postals antigues i, com a impressor, de l'estampat.

Del treball artístic i professional de J. Bigas, no cal parlar-ne massa. Tot mirant la seva obra en aquest llibre, l'avaluarem.

Les fotografies velles i modernes tenen el seu propi llenguatge. Tant que gairebé no necessiten del recolzament de la paraula escrita.

La importància de l'ús de la imatge en la recerca i difusió de la història urbana imposa la necessitat de donar-les a conèixer. Així ja ho vam fer en aquesta mateixa col·lecció de llibres amb la publicació, exhaurida molt de

pressa, del tercer volum *Ricard Mur, fotògraf de Sant Feliu*, a càrrec de l'Emili Massanas (a.c.s).

El nucli del nou llibre és, doncs, el contrast fotogràfic d'abans i de després, d'ahir i d'avui, de la ciutat de Sant Feliu de Guíxols.

Els breus escrits que l'acompanyen són absolutament subjectius, i no tenen més valor que el de remarcar el que es veu i ens diu la imatge. El to, potser massa nostàlgic, d'alguns comentaris vol destacar el pas del temps i de l'acció dels homes sobre les coses, que ha canviat la fesonomia de la ciutat i ha transformat el seu entorn.

Les expressions de "patrimoni urbà i natural", "conservació", "enderroc", "especulació", etc., que es repeteixen sovint a l'escrit no signifiquen pas la defensa d'un sentit immobiliari del patrimoni i de la seva conservació a ultrança. Els conceptes de conservació i de rendabilitat es poden combinar perfectament. El patrimoni urbà es pot adequar a noves necessitats i a funcions actuals. Quan aquest patrimoni és particular, les institucions -ultra les mesures urbanístiques- haurien de donar facilitats de tota mena perquè els propietaris no se'n sentissin perjudicats, i així allunyessin l'incentiu especulador sobre el poc que ha arribat íntegre fins als nostres dies.

I és que la pèrdua gradual de patrimoni arquitectònic i natural comporta també la pèrdua de la possibilitat d'una continuïtat històrica distintiva que, com a poble, necessitem.

A. J.

Sant Feliu de Guíxols, novembre 1993

A. T. V. — 1672 - SAN FELIU DE GUIXOLS
Vista general desde la Ermita de S. Telmo. (II)

LA BADIA

La història de Sant Feliu està essencialment lligada a la mar i a la història de la badia. Podríem dir que n'és el seu origen, i no cap altre. Al principi, quan només hi havia aigua i selva, la badia va ser habitada pels íbers. Havia nascut la població, arran del mar i sobre un turó, els Guíxols.

Només després, molts segles després, s'instal·là un monestir benedictí.

Per la petita badia, completament oberta al Mediterrani, hi arribaren els primers visitants i hi

entraven els aliments bàsics, la vida.

Tanmateix, també per ella hi penetrà sovint la mort i la destrucció: els temporals de llevant, els pirates o corsaris en temps de pau i els enemics en temps de guerra.

En iniciar-se les obres del port artificial -que hom pot veure a la primera postal-, es començà a tancar a poc a poc l'obertura de la badia. S'hi posava una tanca, una barrera humana, al trosset de mar endinsat entre turons i roques.

A la rada guixolenca, dividida en dues parts per l'esperó dels Guíxols, hi desguassen dues petites rieres, la del Monestir al racó de Garbí, i la de Tueda a llevant, a Calassanç.

L'esbornac descobert sota el molí de les Forques -per a obtenir-hi els blocs de pedra de l'escullera- es va anar fent gran fins a deixar-hi una superfície plana.

La construcció del port i, més cap aquí, la del Club Nàutic, junt amb els actuals edificis del Passeig i de les urbanitzacions dels turons que envolten la ciutat ens revelen la transformació del seu paisatge i entorn realitzada relativament en ben pocs anys.

A. T. V. — 3058 - S. FELIU DE GUIXOLS, Vista parcial

10 - SAN FELIU DE GUIXOLS. Playa y Punta de Garbí

AL CENTRE, LA PLATJA I EL PASSEIG

La població, situada al fons de la cala i a la vora del mar, es troba empresonada per un semicercle muntanyós. L'ampla platja i el meravellós passeig, en són el cancell. L'extensió de la ciutat al llarg de la platja -dins l'estretor plana que es troba abans de les fortes irregularitats topogràfiques del seu interior- ha dissenyat la forma de la ciutat, marcadament còncaua. Els pocs carrers planers, paral·lels a la platja, i els altres que

hi baixen perpendicularment en pendís, en teixeixen la trama urbana.

A començaments del nostre segle, entre la platja i el passeig del Mar, ja ben estructurat, no hi havia una neta delimitació que en separés el sorral del pis o sòl del vial. Més tard es féu alçar un mur de contenció que en marcaria netament la distinció.

Les primeres cases del carrer del Mar, que havien seguit la línia de la muralla que arribava fins a la rambla Vidal, avui es troben en disposició paral·lela al Passeig. Això ha estat possible per les alineacions de projectes posteriors. Malgrat tot s'hi nota encara la típica curvatura dels carrers guixolencs -poc perceptible per la llargada del Passeig-, que s'iniciava a can Roig (immoble enderrocat amb muralla inclosa, fa pocs anys), i arribava fins a can Patxot.

A pesar de tot el moviment arquitectònic que comportà el boom del turisme i l'enderroc -i substitució- de molts dels edificis senyorials del carrer del Mar, se n'hi han conservat alguns, exponents de tota l'esplendor d'una època i de la riquesa que va saber expressar-se urbanísticament amb gust: can Vidal (Restaurant Bahía), can Ribot (1904) i can Sibils (1892), aquesta última recentment restaurada.

EL RACÓ DE LLEVANT

En un extrem de la platja "d'aquí davant" hi ha el racó de Llevant, que tradicionalment havia servit de port natural, arrecerat sota el Fortim i -més enllà- el molí de les Forques; zona, doncs, de càrrega i descàrrega.

L'activitat comercial i marinera d'aquest angle de la platja havia estat molt important abans de la construcció del port artificial. Carretes especials servien per a tragar suro en planxa (fardos), bales o balots de taps, des de la fàbrica a la platja; on les llanxes -

barcasses planes sense arboradura- s'encarregaven de transportar la mercaderia -també saques i bótes- als vaixells ancorats al bell mig de la badia.

Quant als edificis que fan de decorat del tràfic portuari que es veuen a la primera postal, aquesta ens els situa en el temps: entre 1899 i 1909. La casa Ball.llovera ja era construïda, però encara no s'hi veu alçat el casino *El Guixolense* que ho fou, el 1909.

De l'aspecte actual del racó de Llevant, la fotografia moderna ens en parla. Les transformacions són evidents. El Club Nàutic des del 1961, que començà amb unes petites instal·lacions, ha anat ocupant més superfície per a més amarres, escola de vela, restaurant, benzineria, etc. Els moderns iots de fibra de vidre han reemplaçat les velles barcasses -Gaziel les anomena gavarres-, i el treball artesanal dels mestres d'aixa i dels calafats.

Les mutacions urbanístiques del fons, d'altra banda, palesen que no sempre allò que semblava una millora econòmica immediata per al turisme, a llarg termini ho ha estat realment. L'actual abandó de l'edifici, que -substituint el magnífic casino de Guitart- havia estat hotel de gran luxe, el Reina Elisenda, n'és un bon -per bé que penós- testimoni.

San Feliu de Guixols

H. Barroso, éditeur. Colección «Gesoria» 2

DES DEL PASSEIG DEL SALVAMENT

Pujant el passeig del Salvament es percep el racó de Llevant des d'una altra perspectiva. La presència dels dos pilons recollida per tres fotografies -sortosament es mantenen en peu, tot i que de forma aparentment privada i un pèl massa amagats al públic- ens fa memòria del moll antic; amb les cases del carrer dels Guíxols, com a fons.

Actualment, els grans iots recreatius són aparcats al Club Nàutic.

A la tercera fotografia hi veiem, varada a l'aigua, una barca teranyina carregada de caixes de peix. Un cop construït el moll, aquest racó fou per als petits pescadors de Sant Feliu.

La postal de les dues noies que es donen la mà, a primer terme, té el seu interès. En primer lloc perquè és del juny de 1914, en ocasió de celebrar-se a Sant Feliu un congrés d'esperanto. Una afeció que es generalitzà entre la menestralia de la nostra ciutat des del 1905. Mossèn Francesc Viver en va ser professor de l' *Esperanta Lernejo* (1912). I es fundà un grup, *Fratego*.

Aprofitant l'avinentsa del Congrés, al carrer conegut com a Travessia dels Guíxols -que va des del passeig dels Guíxols fins al carrer de Sant Ramon-, se li donà el nom del Dr. Zamenhof.

En segon lloc, la mateixa fotografia és curiosa perquè al fons de la mateixa fotografia, entre la platja i el Passeig, es veu un envelat, un envelat de festa major. Què foren els envelats? -es preguntava Gaziell. I ell mateix ho responia així: "L'envelat, a la seva època, fou una de les invencions més enginyoses de la Catalunya vuitcentista".

"Quan venia la festa major, amb aquella serenitat i plenitud del primer d'agost -mar, terra i cel-, que mai no fallen, a la platja de Sant Feliu hi plantaven, no un, ni dos, ni tres, sinó quatre envelats, de renglera".

San Feliu de Guixols - Caseta del Salvamento de Naufragos

ELS GUÍXOLS, FORTIM I SALVAMENT

Els vestigis humans més remots de població estable a Sant Feliu, com hem dit, es troben arran de mar, a l'espigó dels Guíxols. Paraula d'origen i significat incert, probablement ibèric. Ací, vers els començaments del s.IV aC, s'hi assentà un poblat ibèric.

Molts segles després aquest turó esdevingué fortí per a defensa de la badia, i hi hagué un llatzaret per a fer passar la quarentena

als qui arribaven per mar sospitosos de ser portadors de la pesta.

Sobre aquest penyal o altell, que separava les dues platges de la nostra badia -la de Calassanç (avui dàrsena pesquera) i la de l'Abric-, el 1889/1890 s'aixecà el típic edifici del Salvament de Naufragos.

L'edifici del Salvament, afortunadament, no solament s'ha conservat de l'enderroc generalitzat -un dels pocs de tot el litoral-, sinó que també comptem amb el bot salvavides, el Boera, el canó llançacaps i tots els estris emprats en un salvament.

A més, havent passat a ser propietat del comú, va ser molt ben restaurat per una empresa guixolenc.

El turó, que a començaments de segle va ser escapçat per a fer-hi el carrer de Colom que porta al port, va ser urbanitzat (brollador, escultura dedicada al músic J. M^a. Vilà, escales, arbres, etc.), i ha esdevingut un indret admirable. Un petit mirador del port i del conjunt de la badia, des de la punta de Garbí fins al freu de Llevant, d'on arrenca el dic d'abric del moll.

Des d'aquí sovint Gaziel, solitari, contemplava la seva ciutat, i se l'hi feia fosc imaginant-se'n el passat i -no sense inquietud- el futur.

A. T. V. — 848 - SAN FELIU DE GUIXOLS, Vista parcial
Playa de Calazans

LA PLATJA DE CALASSANÇ

N'hem fet esment abans. La platja de Sant Feliu estava dividida en dues parts desiguals pel turó dels Guíxols (Fortim).

La del costat de llevant era la de Calassanç. Tanmateix aquest topònim, que l'hem vist escrit de formes molt diferents, no solament s'havia emprat per a designar la platja -ara desapareguda i substituïda pel moll comercial-, sinó que el mateix espigó i fins i tot els camins que vorejaven el paratge se'ls coneixia pel mateix nom.

Quant a l'origen del nom, tampoc no és gens fàcil d'esbrinar-lo. En un principi, algun cronista local havia pensat que aquest mot derivava de cala del Sant, fent clara al·lusió a la tradició que situa el martiri de Sant Feliu en aquesta cala. De fet, sota el promontori dels Guíxols, hi havia -i mig tapada, encara hi és- la cova del Sant.

Avui els estudiosos han posat en dubte aquest origen i, d'acord amb filòlegs de prestigi, diuen que més pròpiament l'hauríem de buscar en una mena de castell de Sanç. Potser sí.

Havent construït el moll, darrere la dàrsena comercial o pòsit de Pescadors, entre la continuació del carrer Colom i la carretera de Sant Pol, quedaren uns terrenys que havien estat dels germans Castelló -l'Ajuntament havia pledejat per la seva propietat- i després de Lluís Sibils, que els féu servir de dipòsit de carbó.

Sobre aquest solar, el 1967 s'aixecà una enorme baluerna, que diria en Pla, un monstruós bloc de 121 apartaments, d'onze plantes i deu locals comercials, anomenat Guíxols, avui Joan I. L'efecte estètic del qual es pot avaluar perfectament, sense més comentaris, en la fotografia de Joaquim Bigas.

A. T. V. 3072 — S. Feliu de Guixols. Playa

A. T. V. — 847 - SAN FELIU DE GUIXOLS. Detalle del Puerto

A. T. V. — 3081 - S. FELIU DE GUIXOLS — Playa

MOLÍ DE LES FORQUES

Des d'una panoràmica més àmplia és possible d'emmarcar geogràficament el racó de Llevant, amb el Fortim darrere.

Ultra els llaguts de primer terme, a la llunyania veiem, net, el molí de ses Forques. La nuesa d'arbres i d'edificis en la vella postal -només s'hi troba gairebé la casa Ametller- contrasta amb l'actual massa edificada que amaga totalment la ruïna del molí.

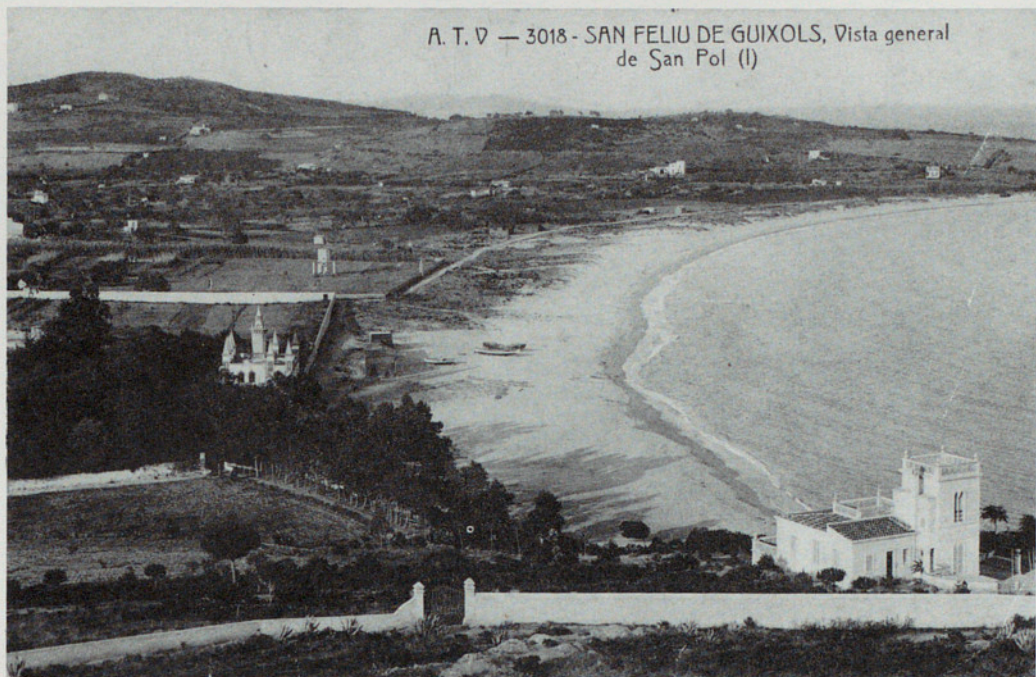
El topònim del lloc prové òbviamment d'un antic molí de vent instal·lat -com la majoria- prop de

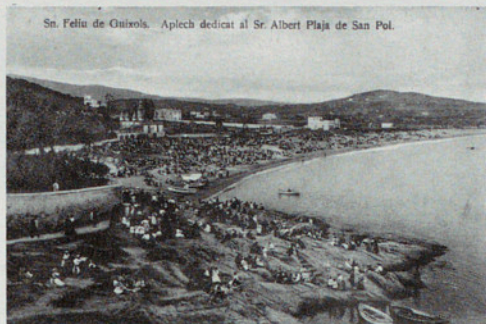
cingleres, a zones on el vent bufa molt fort. Les Forques, un mot que ens recorda el lloc on alguna que altra vegada havien estat penjats, exposats, alguns cadàvers "a les forques de la vila, que eren enllà de Calassanç" (s.XVII). I no és llegenda.

Més tard, el que restava del molí serví de refugi de captaires.

La imatge òptica del mateix lloc presa pel nostre fotògraf n'evidencia el contrast. Un desori d'edificacions, caòtic laberint, que els priva de fruit del paisatge. Primer s'iniciaren les obres de l'Hotel Les Forques (avui Hipòcrates), quan el propietari estava convençut que davant per davant, en una zona verda no edificable, no s'hi aixecaria cap altra construcció. Quan convingué, però, el 1962 es donà permís a Urbemar S.A. perquè aixequés, arran mateix de l'esvoranc fet al turó, uns blocs d'apartaments amb suficient alçada com per tapar-li qualsevol visibilitat. El tinent d'alcalde d'Urbanisme ho justificà així: "a la vista del encareciment que han sofrit" "do los terrenos de un tiempo a esta parte en la Costa Brava, y en especial "aún más en las proximidades del mar, es aconsejable puedan construirse "edificaciones de tipo comercial de varias plantas". Els terrenys cars, doncs, justificaven la verticalitat dels nous edificis. També, doncs, la manca d'estètica i de qualitat. Així sorgí la discòrdia i la immoderada urbanització del molí de les Forques.

A. T. V — 3018 - SAN FELIU DE GUIXOLS, Vista general
de San Pol (I)

Sn. Feliu de Guíxols. Aplech dedicat al Sr. Albert Plaia de San Pol.

LA BADIA DE SANT POL

El litoral guixolenc compta amb una infinitat de cales rocoses i amb dues badies i les seves corresponents platges: la de Sant Feliu (la "d'aquí davant", en diem sovint) i la de Sant Pol. Una de l'altra tan sols són separades pel turó del molí de ses Forques i la volta de l'Ametller, i arran de mar per penya-segats, coves i cales d'un pintoresc encant.

A la badia de Sant Pol, dins del terme municipal de Sant Feliu, més oberta pel sector de llevant, hi desguassen també una riera -la

de Sant Pol- i el torrent que ha donat nom a una famosa urbanització, S'Agaró, i que fins a la desembocadura del mar serveix de termenal. De la mateixa manera que la riera de Sant Pol, més endins, separa Sant Feliu de Castell-Platja d'Aro.

Tota aquesta contrada ha canviat ràpidament i completa, tant que els límits geogràfics visibles amb els nostres pobles veïns, ara són pràcticament imperceptibles.

Abans només hi havia algun xalet al costat de garbí, alguna barraca consolidada de pescadors, i cases de pagès més endins, a les hortes properes.

Després, a partir del segon decenni del nostre segle, s'urbanitzà com a zona residencial S'Agaró, que en el futur constituïria un pol d'atracció social i turístic de la Costa Brava.

Continuà la urbanització, més modernament, pel cantó del camí *Fondo* i pujà per la volta de l'Ametller.

En altre temps, la badia havia estat a més el marc de celebracions i de festes, fins i tot polítiques. Aquest és el cas de l'aplec que es féu per a celebrar la victòria electoral de Salvador Albert, republicà, enfront de Francesc Cambó, el 1910.

11. S. FELIU DE GUIXOLS — Playa S. Pol

LA PLATJA DE SANT POL

"La veritable platja de Sant Feliu, però, la que podríem considerar com a platja del poble, donat que la de la vila estava pràcticament acaparada pels pescadors, les drassanes i els vailets que hi anaven a jugar, era la de Sant Pol" (Gaziel).

El baixador de S'Agaró hi afavorí l'accés a tots els pobles de la línia del tren, de la Vall d'Aro i del Gironès.

D'altra banda, el mateix autor ens recorda que a la platja de Sant Pol, a les darreries del vuit-cents,

a l'estiu també hi acampaven pescadors de l'Escala, i que les burgeses guixolenques hi anaven a les tardes a comprar peix fresc.

L'extrem de garbí de la platja de Sant Pol -sa Caleta-, amb la famosa torre de les Punxes al fons, com un element bàsic de l'escenari natural, continua doncs essent el sorral preferit de molts guixolencs a l'hora de fer-hi un bany, a l'estiu. Un tret -el de la munió de banyistes i cotxes d'un dia asolellat de l'estiu- que precisament no recull cap d'aquestes fotografies.

La casa de Pere Màrtir Estrada és una bona mostra dels pocs xalets del passat segle en aquesta platja. Es conta que cada una d'aquestes torres o punxes s'enlairaven per a commemorar el naixement de cadascun dels fills de la casa.

Segons Josep Pla, "el que s'ha construït a Sant Pol els darrers anys té un tal aire de provisionalitat que li dóna un aspecte una mica suburbial".

No ens podem pas enganyar, les construccions generalment vulgars de la dretha de la fotografia actual no ens deixen marge per a poder contradir-lo.

I què escriuria avui en veure els edificis que amb tanta rapidesa com mal gust han substituït, terra endins, les antigues hortes de la badia de Sant Pol!

S'AGARÓ. - 117 (Costa Brava)

Playa

R. Gassó, Fot.

ELS BANYS DE S'AGARÓ

Al racó de llevant de la platja de Sant Pol, prop d'on desguassa -actualment per una mena de clauvegua- el torrent que donà nom a la urbanització del seu costat, el 1919 hi havia ja una vintena de casetes de bany velles i descolorides, propietat de Manuel Bosch, que ningú no coneixia.

Els banys, però, no es feren famosos fins que, un any més tard (1920), el guixolenc Vicenç Gandol -home d'una intel·ligència aguda, plena d'iniciatives i d'imaginació- amb el recolzament del

senyor Ensesa i de l'empresa de transports Ribot, Font i Artigues, engegaren el projecte.

A la gent de Sant Feliu que s'estimava més banyar-se "aquí davant", se'ls facilitaria el transport.

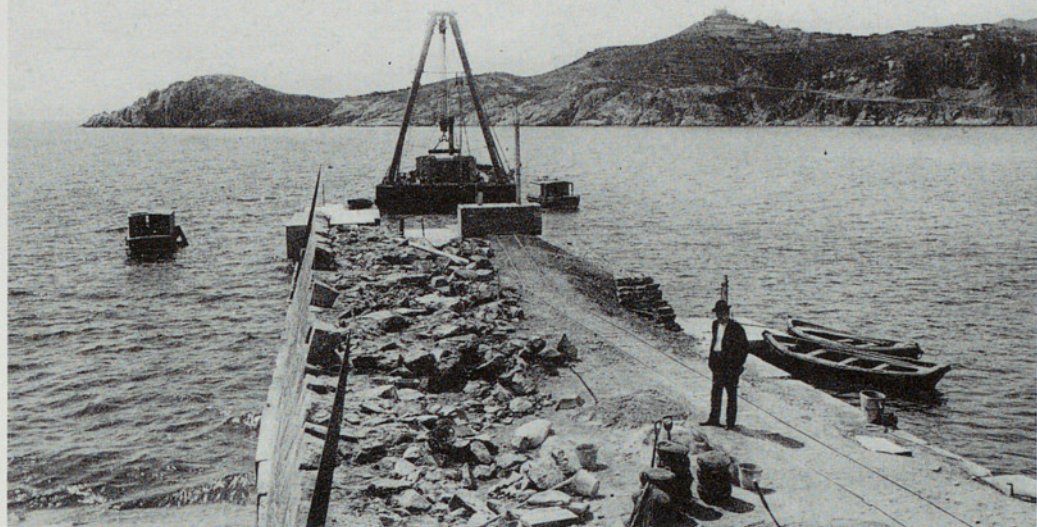
Amb molt poca inversió, doncs, utilitzant les mateixes casetes, amb un cobert en forma de terrassa i poques coses més, el 1920 s'iniciaren moltes activitats lúdiques (un bot, un patí, balls tarda i nit, etc.), on més tard naixeria la urbanització de S'Agaró.

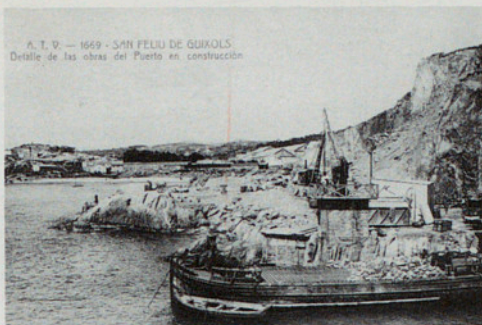
Després s'establí un bar i un restaurant: la Taverna del Mar.

A l'última fotografia encara hi ha la torre Montseny, que desapareixeria en fer-s'hi el camí de Ronda.

Les idees i realitzacions de Gandol i de l'Ensesa pel turisme de la nostra costa es popularitzaren a fora, a Barcelona sobretot. En això intervingué, providencialment, un altre guixolenc, el senyor *Santiago* Marill, qui des de Barcelona, el 1928, començà a organitzar els famosos Viatges Blaus a fi de donar a conèixer als barcelonins els encants de la Costa Brava, de Sant Feliu i S'Agaró. Eren excursions marítimes, on es barrejava lleure, paisatge i cultura musical, que es feien els diumenges amb vapors de la Companyia Transmediterrània. Marill va ser el difusor de l'expressió Costa Brava, de la fama de S'Agaró i dels seus banys.

A. T. V. — 1667 - SAN FELIU DE GUIXOLS
Puerto en construcción

A. T. V. — 1669 — S. F. FELIU DE GUIXOLS.
Detalle de las obras del Puerto en construcción.

A. T. V. — 5070 — S. F. FELIU DE GUIXOLS.
Trabajos del muelle en construcción.
El buzo sumerjiéndose.

EL PORT ARTIFICIAL

El port de Sant Feliu -que tot s'ha de dir- responia a una vella aspiració de la nostra burgesia. El 1860 alguns prohoms guixolencs n'emprengueren seriosament la iniciativa. En efecte, el *Diario de las Sesiones de las Cortes. Congreso de los diputados* (21 de desembre de 1861) incloïa la sol·licitud de construir un moll a la badia de Sant Feliu. Un cop aprovat el projecte (1864), s'inicià -sota la direcció de l'alcalde Rafael Patxot- una ofensiva per a obtenir-ne els recursos materials. Es

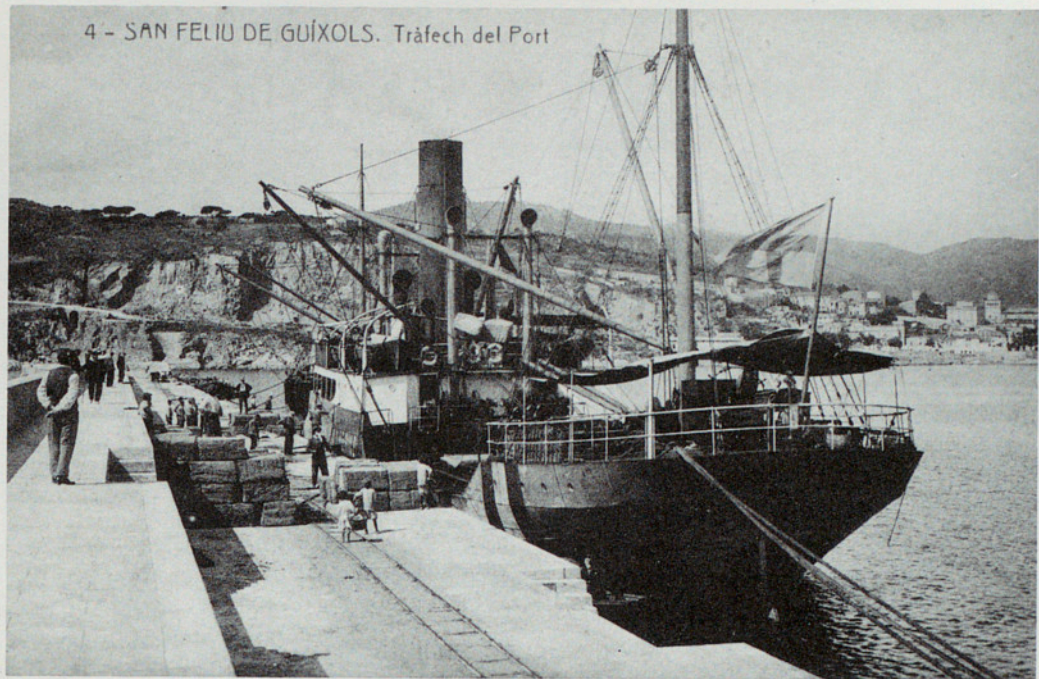
demanà suport econòmic a tots els guixolencs escampats arreu del món, al riquíssim Antoni Vidal -comerciant resident a Marsella-, a tots els que eren a Amèrica, als de Barcelona i, és clar, a tots els veïns de Sant Feliu. Als d'aquí, fins al més pobre, se'ls demanava "un duro, un escudo, una peseta; "que ese duro, ese escudo, esa peseta tienen tanto mérito ofrecidos por el "hombre que tienen de cercenarlo de las necesidades apremiantes de su "familia, como el más cuantiosos donativo del que vive con desahogo".

Malgrat tot, quan ja es comptava amb projectes i plànols -com el d'Esteve Muxach (1861) i d'un altre d'idèntic, probablement copiat de l'anterior, dibuixat pel mestre de Sant Feliu T. Izal- no es pogueren executar les obres del port.

Amb l'expansió econòmica i humana de Sant Feliu (1890-1904) es donaren les condicions objectives per a fer-lo realitat.

Com en el cas del tren, també en l'afer del port aparegueren unes personalitats impulsores del projecte: Salvador Janer i Eduard Carbonell, que anaren personalment a Madrid perquè els fos aprovat el projecte del port (1901). Adjudicades les obres, el rei Alfons XIII va venir a Sant Feliu el dia que se'n col·locà la primera pedra (1904). La construcció no va ser gens fàcil. Però es feia, per fi, realitat un vell somni dels guixolencs.

4 - SAN FELIU DE GUÍXOLS. Tràfec del Port

TRÀFIC AL PORT

Els primers anys, el port mantingué una forta activitat comercial, i serví ensems d'abrigall protector de les embarcacions d'aquella raconada en dies de temporal.

A l'antiga postal, un vapor nòrdic carrega/descarrega el seu embalum a la dàrsena. Encara s'hi pot veure l'estreta via dels vagon utilitzada en la construcció del dic del moll.

Al fons, l'esvoranc de la Pedrera al camí de Tetuan.

Amb els anys, el tràfic comercial del port ha anat perdent, per diverses raons que no vénen al cas, importància econòmica i, per tant, ja no hi entren els grossos vaixells carregats de matèria primera o buits, amb la freqüència que voldrien els consignataris. I el llarg dic hi ha restat com a plataforma per a la pesca amb canya i, a l'estiu, per amarrar-hi embarcacions recreatives.

A més a més, avui el moll -desembarrassat de paques i d'altres noses- ha esdevingut un excel·lent vial de passejada per a tots, ganxons i forasters; que hom hauria de respectar com a zona de vianants- que és en realitat la seva principal funció, almenys fins avui- sense trànsit rodat, i de la neteja de la qual tots hauríem de tenir-ne cura.

La darrera fotografia petita recull un moment important del port i de la nostra història, el triomfal desembarc de l'Orfeó Català de l'1 de juliol de 1928. Cap a les onze del matí hi entrà el magnífic vaixell *J.L. Sister* de la Transmediterrània. L'escullera, l'esplanada del moll i tot el braç del port era un formigueig de guixolencs que donaven la benvinguda a l'Orfeó que, a la tarda, escoltarien amb fervor religiosament patri.

Amb els "Viatges Blaus" arribaren al port altres vapors, semblants a aquest, plens d'il·lusió i de música de cobla.

San Feliu de Guixols

A. T. V. — 3008 - SAN FELIU DE GUIXOLS. Detalle del Puerto.

A. T. V. — 3059 - S. FELIU DE GUIXOLS. Playa y detalle del Pu.

L'ESTÈTICA DEL MOLL

"La badia, sense la nosa del port, i la Punta de Garbí, sense una sola casa. De la suau ondulació d'aquesta punta, arrencant de l'aigua i remuntant-se fins a l'ermita de Sant Elm, Juli Garreta deia que era dolça com una melodia".

"La mateixa platja de Sant Feliu, quan encara no ens l'havien esguerrada i malmesa amb el port, era un joiell lineal, de tan bé com l'havia traçada durant segles i segles el bes fresc i fonedís de les onades" (Gaziel).

"El braç de l'escullera -una mica monòton- limitava i empetitia la perspectiva del mar des de la platja, amb una barra freda. L'escullera ha estat molt útil, però la platja ha quedat una mica engabiada" (Pla).

Amb un llenguatge entre irònic i lleugerament científic avui s'ha retret les opinions de Gaziel i Pla, sobre l'efecte òptic del moll de pedra, fent al·lusió al bé que comportà per a la població la construcció del braç del port; que va acabar amb el malson dels temporals, que va millorar la platja!, etc.

Certament el moll evità que moltes embarcacions fossin estavellades en dies de mar grossa. Però és molt dubtós que millorés la qualitat de la platja, ans al contrari.

És evident que darrera d'aquestes opinions, inevitablement tan subjectives com les dels mateixos escriptors, s'amaga l'interès de demostrar que encara s'hi podrien posar alguns dics de pedra més, en la hipotètica ampliació de la base nàutica.

Ignorarem sempre què podria atraure més un suposat turisme de qualitat, si la bellesa nua de la badia, la netedat de l'aigua del mar i una correcta urbanització del seu entorn, o bé posar-hi més barreres per a satisfer la demanda d'amarres turístiques i comercials arran del port.

3 - S. Feliú de Guixols.—Vista general del Parque de los paseos del Mar

L. Roisin, fot. Barcelona

XARXES I DRASSANES

Sant Feliu, amb tota la modèstia que sigui necessària, ha estat també un poble de pescadors. L'alternància de petites cales i roques, de fons submarí tan divers, ha fet que a la nostra costa abundessin -en temps passat, imperfet i subjuntiu!- tota mena de peixos mediterranis.

L'estesa de xarxes, peces de sardinals, a assecar a la nostra ribera evoca l'època de la confecció i tint de tota mena d'ormeigs o arts. Una activitat important del

segle XVIII, quan se n'exportaven a l'estranger.

Avui, al moll, encara se n'hi poden veure, de xarxes lleugerament roges -més aviat poques, però llargues i mortalment eficaces- de niló.

També des de l'edat mitjana eren conegudes arreu del litoral català les drassanes de la vila, i era molt apreciat el treball dels seus mestres d'aixa. Tot i que a partir dels anys següents al 1860 aquesta artesanía/sector econòmic va anar disminuint en importància i mà d'obra.

Encara no fa pas molt temps, però, hi havia les drassanes Mallol que ocupaven una extensa superfície entre el Passeig i el mar, com es veu a l'última fotografia. En l'actualitat, la feina de Ramon Gay, al carrer de Sant Isidre, és un testimoni de la continuïtat dels tradicionals mestres d'aixa guixolencs. La construcció d'embarcacions de fusta és encara possible a la nostra ciutat. Abans, a la platja, Josep i Ramon Gay ja hi havien muntat els famosos *cruceros*.

Des del mateix angle de la fotografia actual, els plàtans del passeig dels Guíxols ens tapen un bon nombre de petites embarcacions recreatives, alguna encara de fusta, però la majoria de materials més moderns.

16 - S. Feliu de Guixols. - Playa

L. Rolain, fot. Barcelona

LLAGUTS I ÒPERA A LA PLATJA

Si els palamosins tenien fama per les pipes, els ganxons la tenien pels llaguts, segons la dita: "A Palamós fan pipes/ de grosses i de petites/. I a Sant Feliu, llaguts/ de grans i de menuts/".

Efectivament, els mestres d'aixa guixolencs no solament tenien anomenada per la construcció de grans velers, sinó també pels seus llaguts que, d'altra banda, eren els més utilitzats pels pescadors de la nostra platja.

El llagut de sardinals era una embarcació de vela llatina, sovint descoberta, la longitud de la qual oscil·lava pels volts de quaranta pams (uns vuit metres). La xaica era una embarcació semblant, però més petita i amb vi-ver.

A la platja, era fàcil de veure-hi -com a la primera postal- una llarga filera de pals, lleugerament inclinats, dels llaguts trets al sorral. Dos o tres altres encara atracats, de popa cap a terra, a punt de treure'ls pel palanquí.

Al mateix racó de la solitària platja, avui només es veuen alguns bots.

La darrera postal va fixar un moment de la representació de l'òpera *Marina* a la platja de Sant Feliu. "Només eren falsos els bastidors i els personatges. L'escenari, la mar, les roques, el rompent i els velers: tot era autèntic"(Gaziel).

En efecte, el diumenge 7 d'agost de 1910 -festa major-, a dos quarts de cinc de la tarda, un nombrós públic omplí el sorral de la platja per veure la representació.

En moments de més tranquil·litat, la platja servia/serveix per a pescar-hi amb canya. Heus ací un guixolenc -de can *Cigala* - descalç, arromengat de calces i colrat pel sol, esperant que els llobarros piquin.

RACÓ DE GARBÍ

Així, seguint un recorregut fotogràfic des de llevant -passant pel bell mig de la platja-, arribem a l'altre extrem del promontori granític que, endinsant-se profundament cap al mar, tanca per ponent la badia.

"Dues puntes rocoses enclouen la badia guixolenc. La de Llevant porta al cim la ruïna del Molí de les Forques; la de Garbí, l'ermita de Sant Elm"(Gaziel)

L'angle sud-oest de la platja és conegut amb el nom de racó de Garbí, al peu del barri del Raig.

D'aquest racó a la punta de Garbí, uns penyals baixen cap al mar, les Planetes. I altres que, passant per sota del fons marí, suren: els de Santa Rosària i Sang i Fetge davant de can Rius. Noms tots ells molt suggeridors, però que se'ns fa difícil de buscar-los un origen concret, segur.

De sa roca Grossa -abans sola i aïllada entre l'arenys i l'aigua- en surt l'espigó que empara la platja recuperada de les destrosses produïdes pels corrents marítics i temporals.

En un passat ja llunyà aquest tros de platja havia servit per a resguardar-hi embarcacions. I més cap al mig de la ribera, d'improvisades drassanes. Modernament els primers visitants que cercaven la satisfacció del sol i de l'aigua de l'estiu saberen escollir aquesta intersecció del sorral i l'arenys de la riera per a reconvertir-la en zona de banys. A partir de llavors els banyistes aimants del racó han anat substituint les petites embarcacions de l'indret.

Darrere la platja, antigament el passeig del Mar tan sols deixava entreveure per sobre dels arbres el casino *La Unió*, el dels Nois i *El Guixolense*.

Avui els plàtans del mateix Passeig es veuen sobrepassats per una muralla d'edificis relativament nous, arquitectònicament intranscedents.

S. FELIU DE GUÍRDOLS - 23
(C. B. 1911)

Baños de "San Elm"

C. MARI
BARCELONA

ELS BANYS DE SANT ELM

La natura, certament, ha estat ben generosa amb el nostre litoral, oferint-nos els paisatges més diversos: abruptes, severs, ondulats, sempre de cara al mar. Sor-rals, roques i caletes. Tot un patrimoni natural, de gran bellesa, que els guixolencs podíem haver aprofitat millor -conservant-lo racionalment- per a gaudir-ne nosaltres i els qui ens visiten.

El racó de Garbí, en el sentit més ampli, havia estat tradicionalment un bon lloc perquè els guixolencs, sobretot les dones, hi

preguessin els banys. Hi havia hagut el banyador de les dones, rudimentari, tapat per una cortina d'espart. S'hi celebraven festes populars, com la cucanya, un espectacle mariner molt antic.

El 1895 l'estat cedí a Baldomero Ribot i a Roc Sala l'ús d'aquests terrenys de la zona marítima-terrestre per a un establiment de banys de caràcter permanent. Eren els banys d'en Baldomero.

Els mateixos solars varen ser cedits, al seu torn, a Pere Rius i Calvet, on el 1922 inaugurà els nous Banys de Sant Elm, tal com hom pot veure a les fotografies; dels quals, encara en resta quelcom. Els banys de can Rius eren de fet un balneari modern, amb hotel i restaurant (secció inaugurada l'estiu de 1928), on continuaren els jocs tradicionals i els esports més moderns: waterpolo, natació, esquifs, cinema marítim, etc.

Es tractava, doncs, d'un centre climatoteràpic de molta anomenada al país. L'extremada cura en la higiene i l'assistència mèdica donaren qualitat a un establiment que disposava, amb les habitacions i les grans sales, de banys, dutxes i piscines.

Anys després, el 1953, aquests terrenys varen ser cedits a l'empresa *Turispània, S.A.*, on hi ha ara una discoteca i un bar-cafè.

SAN FELIU DE GUIXOLS - 90

Paseo San Telmo

R. Gassó, I

EL MARÍTIM, UN PASSEIG QUE NO VA REEIXIR

El camí de carro que el segle passat sortia de la placeta del Raig, passava per les pedreres i seguia cap a Port Salvi, a la punta de Garbí, quan Rius i Calvet projectà la urbanització de la muntanya de Sant Elm, pensà de convertir-lo en un ample passeig que en fos l'entrada. Era el 1922.

Una de les condicions signades per l'Ajuntament i el Sr. Rius era: "En la parte del paseo que

mira al mar, no podrá levantarse *estorbo* alguno que prive la vista del panorama marítimo".

Però les coses no funcionaren tal i com les havia previstes el Sr. Rius, i el passeig no es realitzà.

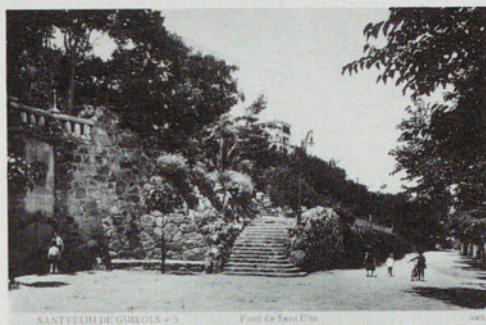
De totes maneres, la primera fotografia -força recent- demostra que pels volts dels anys cinquanta hi havia encara algunes possibilitats de portar a terme, en part, el passeig que havia somiat el Sr. Rius, com a continuació del passeig del Mar. Tot passejant, el vianant hauria pogut contemplar amb perfecció -des de l'angle de ponent- la badia, el port i la platja. Passaria prop d'una font, on es baixaria per unes escales ajardinades, i a prop del seu camí.

Tot aquest conjunt de béns, propis del Comú, el 1960 l'Ajuntament els cedí a l'empresa *Turispania S.A.*, a canvi que dita societat pagués les obres per allargar el cobriment de la riera fins a la plaça de Sant Pere.

Les construccions que s'hi feren (1972) en aquest paratge són el destorb esmentat; un mur de ciment que impedeix absolutament la visibilitat del mar. La fotografia actual ho expressa clarament.

La ciutat de Sant Feliu, doncs, perdé una nova oportunitat d'embellir-se, uns béns col·lectius i una mica de la qualitat de la seva vida cívica.

UNA URBANITZACIÓ I UNA FONT PERDUDES

El senyor Rius i Calvet va ser pioner en la clarivident voluntat d'urbanitzar enraonadament, en forma de ciutat-jardí, la muntanya de Sant Elm i els seus accessos.

En aquest sentit s'avançà, coincidint bàsicament, als plantejaments i projectes de la urbanització de S'Agaró.

La base inicial de la urbanització seria, com a punt d'arrancada, un passeig marítim que, com ja hem dit, vorejaria la costa amb

xalets-jardins al costat dels camins que, serpentejant, pujaven al cim de la muntanya.

El 1953 els terrenys dels banys Can Rius, per cessió passaren a la ja citada empresa *Turispania S.A.*, i el 1955 Eduard Cros i Rojas adquirí les accions de la primera societat promotora de la urbanització de la muntanya.

El poc que avui resta d'aquella visió modèlica (part del balneari, alguna casa restaurada, can Malionis per exemple), en són una bona mostra.

Un altre atractiu d'aquest paratge era la font de la Pedrera o de Sant Elm, coneguda també pel nom de can Pitja, amb fama de rajar una aigua tan o més bona que la de Monticalvari, que ja és dir.

Allí, s'hi anava a fer la berenada, i a passar-hi una bona estona la tarda dels dies festius.

De la font, de la placeta de davant i del camí -béns del Comú mal alienats- se n'hauria pogut esperar una solució diferent, com hem constatat a l'anterior capítol.

En la fotografia d'avui es poden veure, des del mar, les terrasses blanques, en foma d'insípides bomboneres, aixecades sobre el granit rogenc de les roques que toquen l'aigua.

SANT ELM

A la banda de garbí, sobre l'antic puig Castellar (99 m d'altitud) i arran de mar, hi ha la capella de Sant Elm. Antiga ermita i castell de defensa que va ser destruït pels francesos el 1696.

El 1723 va ser reedificada per la vila, i es dedicà a la Mare de Déu del Bon Viatge que, amb Sant Elm, esdevingueren patrons de mariners i navegants.

A mitjan de segle passat, per la desamortització de béns comunals, va ser comprada per uns particulars. I així el 1929 passà a ser

propietat de la família Rius i Calvet que la reconstruí, com un element més de tota la urbanització de la muntanya i dels banys.

Havent acabat la guerra civil, calgué de restaurar-la de nou amb recursos privats.

Avui, però, ha tornat a formar part del patrimoni col·lectiu, municipal. I tan de bo que no es faci tristament real allò que "el que és del comú, no és de ningú". Des d'aquí fem vots perquè el patronat municipal que es constitueix per a tenir-ne cura, amb el recolzament de tots els ciutadans, li retorni el caire agradabilíssim i concorregut que havia tingut.

No en va Ferran Agulló s'inspirà o intuï -si no amb originalitat, sí amb fortuna- en batejar el nostre litoral amb l'expressió de Costa Brava, davant la immensa panoràmica contemplada des del seu mirador. Un monòlit de pedra ens ho recorda.

Hom arriba a la certesa, per pròpia experiència, d'allò tan conegut: que la satisfacció que pot proporcionar a l'esperit humà la bellesa és tan o més necessària i important per a viure amb plenitud, que no pas la simple satisfacció de les necessitats més materials.

Sant Feliu de Guixòls: Vista general del Passeig

Colecció
MAURI

PASSEIG DEL MAR

No ens avegonyeix pas de repetir una vegada més -i de sentir-ne secreta complaença- algunes de les opinions que artistes/creadors de la ploma i del pinzell han manifestat respecte al nostre passeig de Mar:

"És el passeig del mar, jo iell civil i peça única, com de semblant no en té cap altra població de la costa.

Si a Sant Feliu li treien o li esgarraven (com més d'un cop ha estat a punt d'esdevenir-se) el Pas-

seig del Mar, hi quedaria ben poqueta cosa " (Gaziel).

"És un passeig realment adorable". "És un lloc graciós, ben urbanitzat, net, comfortable..." (Pla).

"Segueix essent el passeig més bonic del món" (Amat).

Òbviament, és el lloc on veïns i tots els qui ens visiten hi estan més bé. Un element urbà essencial de la nostra convivència que s'inicià el 1834 amb la col.laboració -no gens simbòlica, sinó substancialment real-, per subscripció voluntària de molts guixolencs que hi contribuïren econòmicament, en unes circumstàncies materials ben difícils. Els nostres avantpassats ens llegaren, doncs, un patrimoni singularment i privilegiadament bell.

En la fotografia de Mauri es pot veure tot el passeig del Mar lliure, per a passejar sense entrebancs, amb ganxons endiumenjats fent el vol.

L'última, de mida reduïda, apunta un altre tret del Passeig; que substituint la plaça, ha esdevingut l'àmbit urbà on tenen lloc la majoria dels seus actes festius, populars o oficials.

Ací se'ns mostra una missa de campanya, davant del casino dels Nois, del 1915, amb ocasió de la jura de bandera dels reclutes del regiment Àsia, destacat aleshores a Sant Feliu i a Palamós.

EL PASSEIG DEL MAR, UN ESPAI POLÈMIC

Justament, pel que hem dit anteriorment, el passeig del Mar ha estat sempre un espai urbà polèmic. D'una banda, han estat diversos els intents -al llarg de la seva història- de treure'n un profit econòmic, una rendabilitat, especulant amb la seva extraordinària situació.

I, de l'altra, ha existit sempre entre els guixolencs, la consciència col·lectiva i la convicció que el Passeig és **intocable**, si no és per a perfeccionar-ne el seu encís.

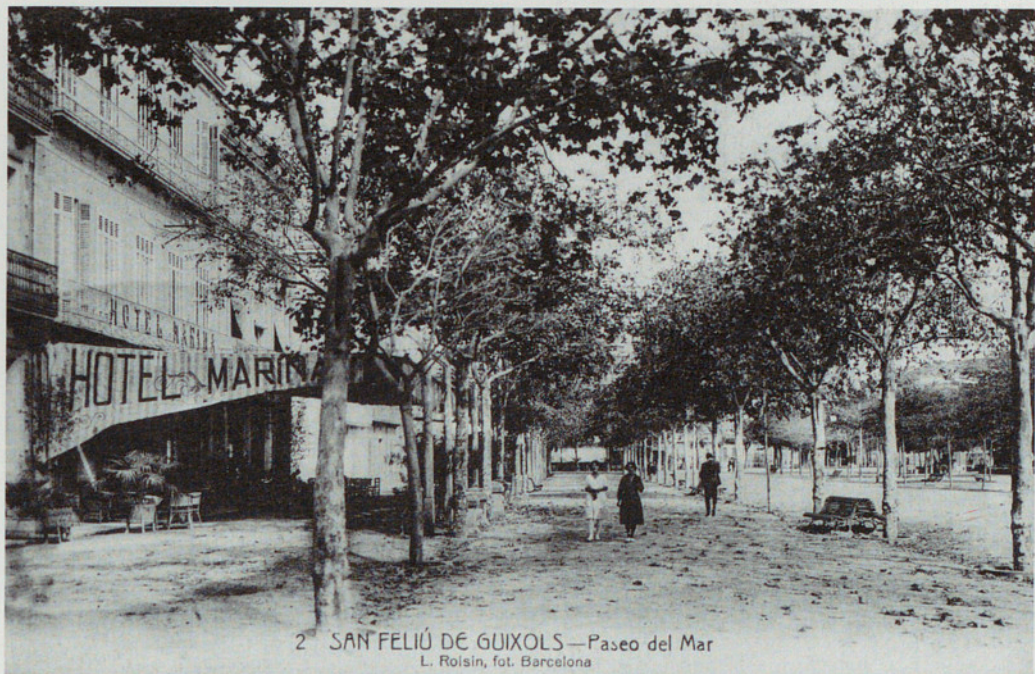
A començaments del segle passat (1797-1817) ja es va intentar d'edificar cases al sorral, encara no urbanitzat, que hi havia davant del carrer del Mar, tant per part d'un particular com, després, per part de l'abat que en tenia el domini directe. Però els menestrals de la població s'hi oposaren.

Més tard, es reincidí en l'intent. Entre 1866 i 1872 guixolencs de molta solvència, notari inclòs, reemprengueren fraudulentament la temptativa de construir-hi cases, quan el Passeig ja era urbanitzat. Aleshores va ser la pròpia Corporació municipal, amb el suport dels veïns, la que s'hi oposà.

Amb el boom turístic, per una banda els bars i restaurants del carrer del Mar han ocupat el primer tram -entre la primera i la segona filera d'arbres, arran del carrer. I per l'altra, la manca de places d'aparcaments ha fet que se n'ocupés un altre tram, a tocar la carretera, que el 1986 es va pavimentar a pesar de les protestes aïrades d'alguns veïns.

El 1970 una coneguda empresa privada de construcció de Sant Feliu demanà a l'Ajuntament de fer-hi un aparcament subterrani. Però, malgrat que l'Ajuntament en principi no s'hi negà, la proposta no avançà.

La vella polèmica ha ressuscitat avui, en pretenir una altra empresa privada forastera fer-hi el mateix, al Passeig i a la rambla Vidal.

EL PASSEIG DEL MAR, de Rambla a Rambla

Al tram del carrer i passeig del Mar comprès entre la rambla Vidal i la del Portalet, hi desemboquen els carrers de Sant Llorenç, Sant *Domingo*, Sant Antoni i de la Creu.

Al llarg de la via hi ha bancs públics -en altre temps, a l'estiu, l'Asil hi llogava cadires-, els clàssics plàtans i fanals.

En aquest sector s'hi havia ubicat la seu del casino *La Unión* (o la Gorga) alçat el 1889, obra de l'arquitecte Manuel Almeda.

A la cantonada oposada -Sant Llorenç- es trobava, després de can Teixidor, l'Hotel Marina -inaugurat el 1910- que disposava d'un luxós menjador. Aquest establiment ens recorda que des de fa molt temps Sant Feliu ha estat un poble de viatgers i ensem receptor de molts visitants. S'hi hostatjaren Eduard Toldrà, Marcos Redondo, Zamora, Samitier...; l'Ava Gardner i Frank Sinatra s'assegueren a la seva terrassa. El 1922 en un local de l'Hotel es fundà l'agrupació dels "Amics de la Sardana". I el juny de 1931, s'hi féu un sopar d'honor a l'entorn de Francesc Macià.

Després, entre el c/ S. Antoni i el de la Creu, hi havia el nou casino dels Senyors *El Guixolense*, l'edifici de Joan Bordàs i de J.M^a. Rodríguez Lloveras del 1932, amb espaiosa i confortable sala d'espectacles.

Finalment, entre el c/ Creu i la rambla del Portalet, acabava aquest tros del carrer del Mar amb l'edifici de les cases Patxot.

Només aquest últim immoble s'ha salvat miraculosament de l'enderroc general de les cases d'aquest sector del Passeig. El casino *La Unión*, l'Hotel La Marina i el nou casino dels Senyors, durant el decenni dels setanta, ja havien desaparegut per a donar pas a blocs d'apartaments més alts, amb sucursals de banques i nous bars a les plantes baixes.

CAN PATXOT

L'il·lustre guixolenc Rafael Patxot i Jubert (1872-1964) a la seva casa pairal de 1895, hi féu aixecar l'observatori que li donà renom, com a Observatori Català. Un cop desmuntat el famós observatori (1911), es procedí a la rehabilitació de l'antic edifici segons projecte de l'arquitecte barceloní Albert Juan i Torner (1872-1957), una obra d'arquitectura que hom pot incloure perfectament en el modernisme, malgrat que va ser feta entre 1917 i 1920.

Si l'estructura interior de l'immoble és remarcable pels vitralls, l'artesanat del sostre, etc., la casa és més coneguda pel rellotge de sol de la façana, de ceràmica modernista, amb motius rurals i marins i la llegenda: "Lo ritme van seguint de les estrelles", un vers verdaguerià que fa al·lusió a les hores que marca el rellotge, en comparar el poeta el compàs rítmic dels balladors de sardanes amb el moviment regular dels astres en llurs òrbites ("L'Aplec", del poema *Canigó*).

Des del 1986 ocupa la casa Patxot la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Sant Feliu; una institució creada el 1905 i que al llarg de la seva existència ha tingut diferents locals socials. Havia estat al casino *El Guixolense* del passeig dels Guíxols i, després, molt precàriament a la carretera de Palamós.

Avui té un local digníssim. Tant que el Pla General de Sant Feliu l'ha declarat com a "edifici de propietat privada a protegir integralment", dins del seu Catàleg monumental i artístic.

La casa Patxot constitueix, doncs, un magnífic exemple - per sort, no l'únic - de la possible reconversió i aprofitament d'un element urbà patrimonial, que garanteix la nostra identitat.

PASSEIG DELS GUÍXOLS

La rambla del Portalet secciona el llarg Passeig de Sant Feliu en dues parts. La que va de la rambla/casino dels Nois fins al tombant de la carretera de Palamós és el passeig dels Guíxols. Dit així, -justament, per extensió- perquè condueix a l'altell proper dels Guíxols, primitiu poblat ibèric.

Fa molts anys se'l coneixia amb l'expressió de **Mitja Galta**, potser per la típica curvatura -com la d'altres carrers guixolencs- més visible en aquest cas perquè seguia la conca de la platja. Com el

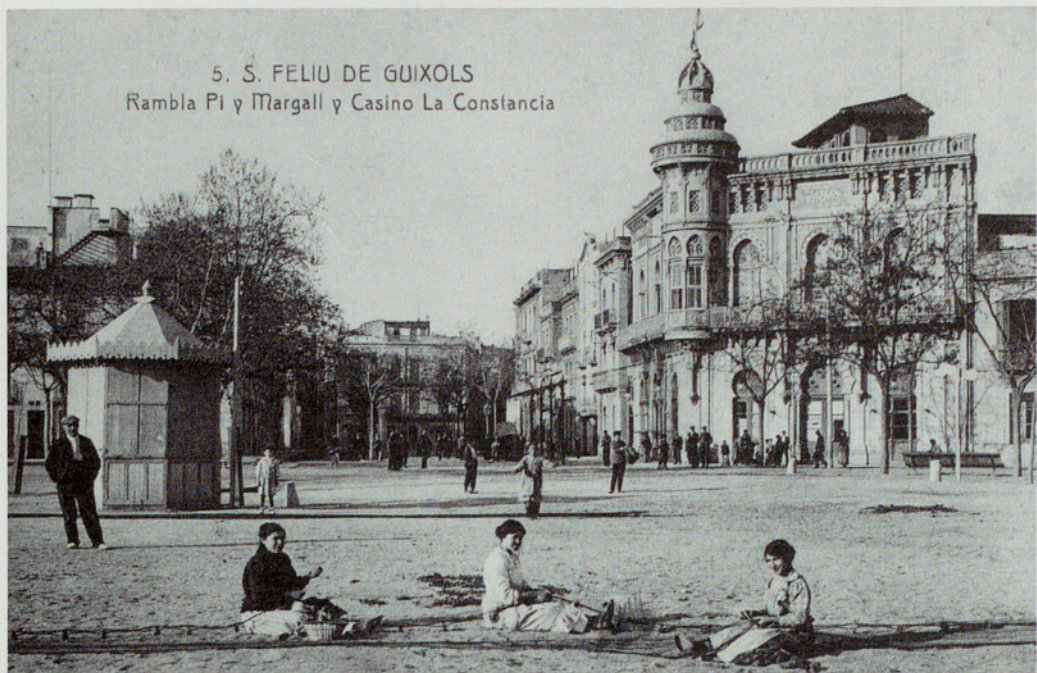
del Mar, hi ha carrer i passeig amb el mateix nom, però se'ls considera una mateixa via urbana.

A finals del passat segle començà l'interès per l'ordenació i alineació del carrer -dels Guíxols- que llavors s'estava urbanitzant. En aquest sector, doncs, es bastiren també cases de gran valor i bellesa arquitectònica: el casino dels Senyors (1909) realitzat per G. Guitart, la casa Ball.llovera (Duana) amb curiosa tribuna i altres elements escultòrics; la casa Brugada, alçada el 1910, etc. A l'altre extrem, per la banda de llevant o racó del Pescador, hi havia can Batet, tancant el carrer.

Després dels bombardeigs de 1937 i 1938, com altres vies urbanes, s'hagué de refer bona part del Passeig ben castigat per les bombes. Tasca que emprengué l'alcalde Vicenç Gandol (1939-1946) qui, malgrat les circumstàncies polítiques de la Dictadura, va ser a més un bon batlle. A l'última fotografia el veiem amb l'arquitecte municipal Joan Bordàs i amb el senyor Prujà, capatàs de les obres, revisant-ne plegats el projecte (1943).

L'especulació del sòl i de l'aire amb les transaccions immobiliàries que comportà el turisme a partir del 58, tingué com a conseqüència l'enderroc dels nobles edificis ressenyats, que foren substituïts per uns altres d'insubstancials, més alts.

5. S. FELIU DE GUIXOLS
Rambla Pi y Margall y Casino La Constancia

EL CASINO DELS NOIS

El casino dels Nois -de *La Constancia*, oficialment- és l'únic edifici que, com a estatge social original, ha restat en peu al Passeig, com a testimoni excepcional del moviment associatiu cultural del passat de la nostra ciutat.

Els socis de tots els casinos tendiren, imitant la burgesia de finals del vuit-cents, a fer-s'hi també el seu local social, al Passeig.

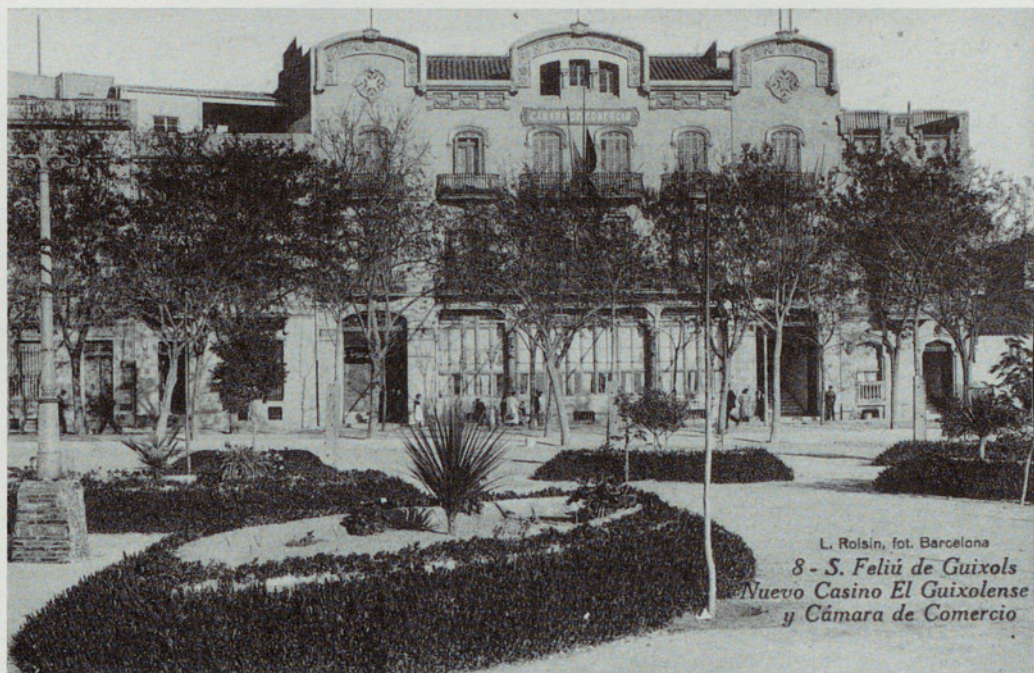
A poc a poc han anat desapareixent tots aquests edificis, llevat del que encara podem veure en les

fotografies antigues i modernes, obra de l'arquitecte General Guitart, i construït en diferents fases a partir de 1889. El dels Nois, ha fet bo el seu nom oficial -la constància-, en arribar físicament íntegre -per bé que molt desmollrat- fins als nostres dies.

Com a entitat, també ha romàs fins avui el casino dels Senyors -*El Guixolense*- al mateix solar del Passeig, però després d'abatre el 1976 l'immoble projectat per Bordàs, on s'hi bastí un nou local. Als baixos hi ha la seu de l'entitat i, a sobre, pisos.

Tanmateix l'obra modernista de Guitart d'una bellesa tan peculiar -exòticament de caire mudèjar- integrada al passeig dels Guíxols, necessita urgentment una bona i pertinent restauració. De res no hauria servit salvar l'immoble, si s'havia d'abandonar la seva conservació. Com l'entitat que el sustenta, que requereix un rejuveniment cultural per a donar-li amb imaginació una utilitat social més festiva.

A la primera postal, darrera de les tres *remendadores*, hem pogut detectar la presència d'un jove treballador de can Batet -Pere Ciurà i Pou, amb barret i un farcell a les mans. La qual cosa ens ha permès de datar la postal, l'any 1912.

EL CASINO *EL GUIXOLENSE* PEL REINA ELISENDA

El casino *El Guixolense* o dels Senyors tingué el seu local social al passeig dels Guíxols, entre la casa Ball.llovera (la Duana) i la casa Brugada, i es va realitzar d'acord amb el projecte de l'arquitecte General Guitart del 1909.

L'edifici modernista -hi trobem tots els elements propis de l'estil-, com hem dit, acollí al segon pis la Cambra de Comerç.

El local disposava d'una sala-teatre, i els amples finestrals de la façana proporcionaven una il.luminació natural al saló-café, que es trobava a la planta baixa. Aquest casal,

després, l'ocupà el café Llevantí, quan el casino dels Senyors es traslladà al nou edifici del passeig del Mar.

El 1958 s'inicià una reforma total de l'edifici per tal d'instal.lar-hi un luxós hotel, el Reina Elisenda, fa anys tancat; un abandó que no afavoreix gens l'agradabilitat del lloc.

Amb la construcció d'aquest edifici començà la carrera especulativa de les alçades al Passeig. Segons les ordenances vigents en aquell moment -encara les de l'arquitecte Guitart- els edificis d'aquella via podien arribar als 16 m d'altitud.

El Reina Elisenda arribà impunement als 25 metres reals. Evidentment, quan una empresa constructora de Sant Feliu demanà, més tard, per a edificar al costat, reclamà que fossin 25'75 metres d'alçada. L'Ajuntament, com a molt, els donà llicència perquè arribessin tan sols a la mateixa alçada del Reina Elisenda, no més.

La indefinició de les ordenances per manca d'un pla general més eficaç i la picaresca impunitat de la política dels fets consumats feren viable que els edificis del Passeig s'aixequessin més amunt del que era i és urbanísticament assenyat i plausible.

ELS JARDINS DE JULI GARRETA

Utilitzant expressions sintàctiques del llenguatge, diríem que el Passeig constitueix el nucli del predicament urbà de la nostra ciutat, essencialment transitiu, i que els jardins de Juli Garreta en són el seu complement més directe.

El 1914 finalitzaren les obres d'arranjament dels jardins municipals immediats al Passeig, que successivament s'anaren ampliant i millorant, fins a convertir-los en una altra zona propícia al lleure.

Per la festa major de 1932 el president Macià inaugurà en aquests jardins el monument dedicat a Juli Garreta, obra de l'escultor Enric Monjo, monument amb relleus al·legòrics a la personalitat del músic que dona nom als jardins.

Un bust de bronze de l'autor de "Juny", de l'escultor local Joan Balmaña, havia ocupat un lloc d'honor, preferent, a l'entrada del jardí municipal que, per uns motius que ara no vénen al cas, es guarda al magatzem del Museu d'Història de la Ciutat.

Als jardins hi havia un quiosc per a la venda de refrescos. Aquest ha desaparegut, però continuen els brolladors, les palmeres, un sorral circular perquè hi juguin els més menuts, i un altre monument -la màquina núm. 1- al tren de Sant Feliu. Malauradament aquest monument de planxes de ferro s'està oxidant de pressa, per l'acció de l'aigua, la salabror humida i per la manca d'educació cívica de molts que la visiten.

A hores d'ara els jardins de Juli Garreta constitueixen el marc on se celebren cada any, pel setembre, la Fira Comercial, la nova de brocanters i antiquaris (Iecsalis), les típiques parades dels firaires per la festa major i l'envelat de Carnaval.

Flanquejant la platja, els jardins inviten a seguir el camí planer, riba mar.

105. Feliu de Guixols — Rambla de Antonio Vidal

L. Roisin, fot. Barcelona

LA RAMBLA VIDAL (I)

En aquest moment Sant Feliu, com passa amb les places, té més d'una rambla. Ara bé la rambla per excel·lència és la rambla Vidal. És l'espai que restà lliure d'edificacions, obert, en enderrocar-se les muralles (1696) que separaven la vila fortificada del raval de Tueda. L'abat, que en tenia el domini directe, el cedí a la vila a canvi d'alguns diners, és clar.

Al principi el nou vial -on també hi havia hagut el portal del peix, unes peixateries (desapare-

gudes el 1855) i la venda del peix fresc, fins que es construí el mercat cobert (1929)- s'anomenà carrer dels Arbres. Segurament perquè devia ser el carrer amb arbres més antic. Encara avui alguns dels nostres avis l'anomenen així.

Més tard, però, el 1889, l'Ajuntament volgué dedicar la via més cèntrica de la vila al guixolenc més generós amb els seus compatricis, Antoni Vidal i Calzada (1806-1868).

Abans del tombant de la cantonada de la dreta, segons l'orientació de la primera postal, antigament hi havia hagut la cartellera d'espectacles del *Salón Novedades* (cine Vidal), davant per davant d'on se celebrava el mercat del peix. Aquí mateix, el 1922 s'hi bastí l'edifici de la Caixa de Pensions, obra de l'arquitecte gironí Rafael Masó.

A l'altra cantonada, la botiga de can Bonet encara hi roman, però sense activitat de cap mena. Al tombant oposat, hi havia can *Mapa* (on hi ha ara *El Dorado*), una drogueria molt coneguda.

El 1962, essent alcalde Joan Puig, es substituïren els plàtans pels actuals i problemàtics pins. Amb la qual cosa s'ha arribat a una situació límit. Caldrà prendre una solució i remodelar de nou la rambla, substituint-hi els pins que la malmenen.

LA RAMBLA VIDAL (II)

Els més joves no recordaran que les Rambles havien estat lloc de parada d'autocars -després de les tartanes i diligències. A la rambla Vidal, era al davant mateix de l'immoble que havia estat el cinema Cineorama i, després, servei de garatge dels autobusos de la companyia Ribot, Font i Artigues.

Des d'aquesta parada de la rambla Vidal, anant a Barcelona i venint-ne, Josep Pla veia -i alguna vegada saludava- a la rellotgeria de l'altre costat de via (on ara hi ha l'estanc), Juli Garreta.

"Quan l'autobús arribava a l'agència, Garreta es treia la lupa tubular de l'ull, es cordava els botons de l'armilla i, abandonant la feina, sortia al llindar de la porta. Amb les mans a la butxaca del pantaló, contemplava amb una visible curiositat com la gent pujava al cotxe i baixava, com hisaven i baixaven les maletes".

El Cineorama (1907) és un altre edifici d'aquella època desaparegut, en construir-hi el supermercat Valls. L'estructura de la façana -sense la tribuna, treta el 1918- es conservà fins fa ben poc com a magatzems Ararà, que el 1982 va ser pintada de nou.

Tanmateix, la Rambla compta encara amb la façana de la llibreria que Octavi Viader va fer construir el 1902, segons projecte de Pere Pascual, i de característiques plenament modernistes.

La presència de caixes i de bancs comercials -desmesurada, al nostre entendre- li han fet perdre una mica, a aquest vial, la condició d'esdevenir la principal artèria comercial de la ciutat. Així com el continuat trànsit de cotxes i aparcament a les dues bandes, i les terrasses al mig, li han restat atractiu de cara als ciutadans, mancats d'espais urbans -punts de trobada- agradables i lliures, que facilitin una relació més humana i un nivell més elevat de vida social.

LA RAMBLA DEL PORTALET, des del c/ Major

El nom -Portalet- a la Rambla, li deu venir d'un antiquíssim petit portal que tancava l'actual carrer Major. És un vial que comunica el carrer Major amb el Passeig. De fet, ho hem dit abans, la rambla del Portalet parteix nominalment el llarguíssim Passeig en dues parts: el del Guíxols a l'esquerra, i el del Mar a la dreta.

Aquesta via urbana, primerament carrer, és el resultat d'haver-lo urbanitzat en endegar les aigües que baixen pels carrers de Girona

i de l'Algavira per una claveguera central i cinc boques d'entrada, projecte de Guitart.

Com tants d'altres carrers i places, al llarg de la seva història, ha anat rebent diferents noms: del Portalet, Pi i Margall, *José Antonio* i novament Portalet, el 1979.

Aquí hi havia hagut -i d'alguna manera hi roman- el Gran Hotel "*Las Noyas*", la fonda més acreditada de Sant Feliu.

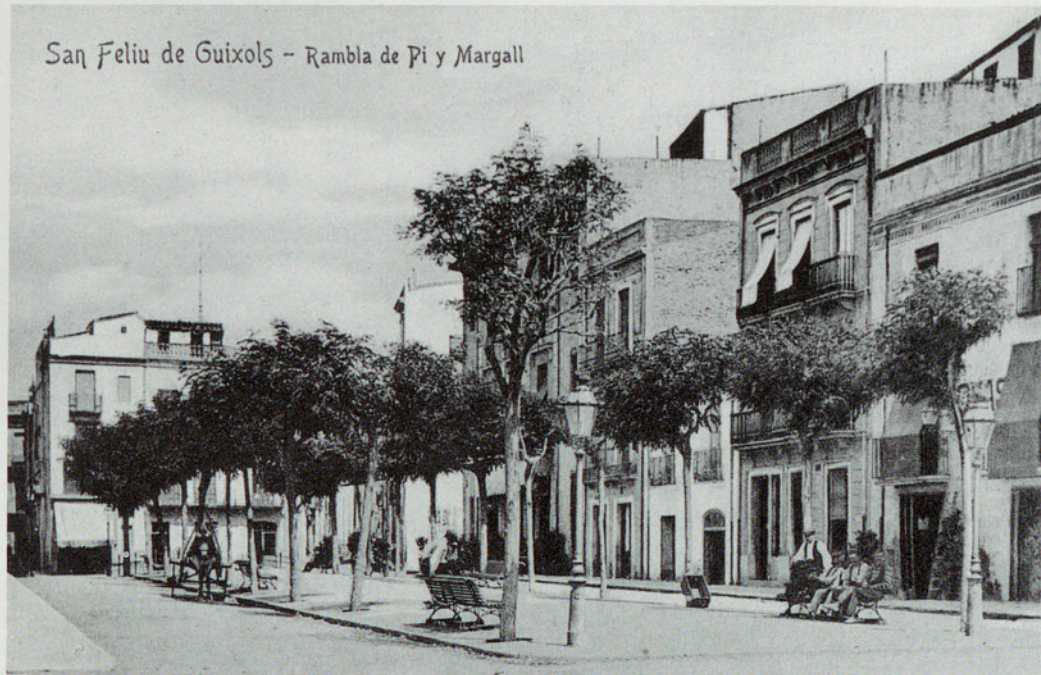
Tanmateix, el que es veu millor a la primera postal -a primer terme, fent xamfrà amb el carrer Sant Ramon- és *El Gran Café del Comercio*, de can Grau -Gerard Duran- i, després, de Narcís Duran i Juera, que fou una personalitat política i cultural de la nostra modesta història local.

Aquella gran mansió avui ha esdevingut una sucursal de banca als baixos i hotel a sobre.

Els arbres, fanals, bancs per seure i la font -sovint maltractada- li donen el tret propi de rambla.

Després dels bombardeigs de la guerra civil, a finals de 1942 s'hagué de refer tota. Moment que capta la darrera fotografia.

San Feliu de Guixols - Rambla de Pi y Margall

LA RAMBLA DEL PORTALET, des del Passeig

La mateixa Rambla, vista des del Passeig, ens permet d'apreciar-ne altres aspectes.

L'illa de cases del fons, que pertany al carrer Major, no ha estat modificada estructuralment. Fent cantonada amb el carrer de Girona, hi havia la fleca de ca l'Algans.

L'Hotel de les Noies -que en altres temps, molt reculats del segle passat, se n'havia dit també de les "filles del Menut"- regentat el

1905 per Miquel Mayol, va ser reformat el 1910.

Segons l'anuari de 1905, un Miquel Murlà, en aquesta mateixa Rambla, havia tingut el Restaurant La Marina. És potser el que Gaziell anomena can Gregori?: "Els forasters s'entaulaven a can Gregori, un restaurant que jo encara he aconseguit, en uns baixos davant per davant de Les Noies actual on es menjava com ja no se'n té avui idea".

El 1911 Josep Roca i Rabell de Barcelona va demanar a l'Ajuntament per a edificar-hi, davant per davant de les Noies, una casa segons projecte de l'arquitecte de Barcelona Bernardí Martorell i Puig (1870-1937). Els materials utilitzats i els elements decoratius, bàsicament les conegudes columnes, no ens deixen lloc a dubte; es tracta d'un bell exemplar de l'estil de l'època, el modernisme. Aquest edifici popularment se'l coneixia com la Casa de la Campana.

Per sort és un edifici que s'ha conservat- per bé que modificat per a adaptar-lo a hostal-, i ara en procés de restauració. (Es podria aprofitar l'avinentesa per a treure d'un edifici tan peculiarment ganxó el nom importat de **Miami?**). La Junta del Museu i el Ple de l'Ajuntament l'havia proposat com a edifici guixolenc, de propietat privada, mereixedor de ser conservat.

A. T. V. — 852 - SAN FELIU DE GUIXOLS, la Riera

EL CARRER DE LA RIERA, AVINGUDA DE JULI GARRETA

Als guixolencs més joves no familiaritzats mínimament amb les imatges antigues de la seva ciutat i als forasters, aquestes fotografies d'abans i després del carrer de la Riera -abans i després de cobrir-la- els poden desconcertar, perquè donen la justa mesura de l'evolució i canvi progressiu de la nostra ciutat.

La riera del Monestir -sovint sense aigua, però també causa d'aiguats, com el del novembre de 1908 que recull la darrera postal- entre el c/ Hospital i el passeig del Mar es travessava mitjançant uns ponts de fusta i un altre de pedra [el del Piló].

A primer terme de la primera postal veiem "sa palanca", el pont que unia el c/ Estret amb la plaça del Monestir, i hi podem entreveure l'estretor del carrer, entre el pont i les cases.

Us imagineu els infants d'aleshores travessant-lo corrents i picant-hi de peus?

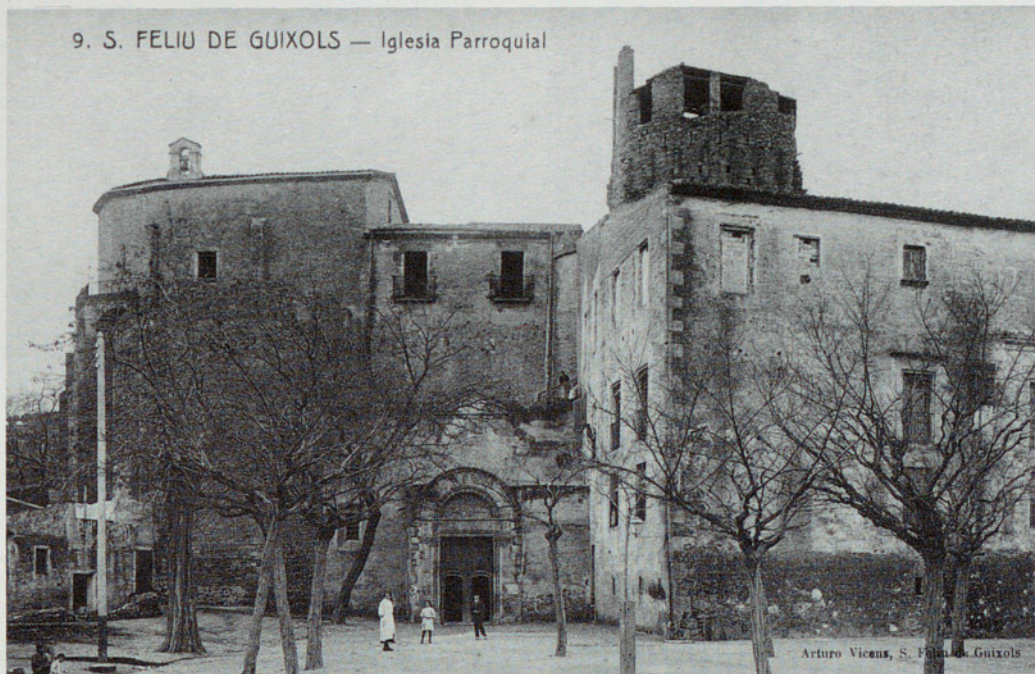
En temps de la Segona República, entre 1932 i 1934, es va cobrir la riera, des del carrer de l'Hospital. L'Ajuntament republicà, conscient de la importància de l'esdeveniment, organitzà un concurs fotogràfic perquè en restés constància gràfica per a la història.

L'obra de cobertura d'un indret amb aigües no massa netes, on fàcilment s'hi podien abocar altres escombralls, representà per a la població una millora urbanística i un avenç, com diríem ara, de qualitat de vida.

Actualment és l'avinguda de Juli Garreta. Ja tenia aquest nom en temps de la República, però amb el franquisme se'n digué de Calvo Sotelo.

Una via que ha de suportar els pesos de tots els autocars, camions i cotxes que entren al centre de la ciutat, o la travessen, pel Passeig.

9. S. FELIU DE GUIXOLS — Iglesia Parroquial

L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR

Llevat de l'última, les altres fotografies de l'església del monestir -per la banda de la porta lateral- han estat preses o enfocades des del lloc on probablement havia estat emplaçada la capella de Sant Nicolau (s.XIII-XVI), a tocar la riera -ara coberta- del Monestir.

De la primera etapa de la història del monestir benedictí, adossat a la muntanya -arrecerat per a protegir-s'hi-, que colonitzà la població en època feudal (s.IX-X)

es manté ferm un testimoni atge arquitectònic: la torre del Fum, de curiosa planta semicircular.

A la primera postal, la torre encara no restaurada es veu gairebé tapada per l'edifici de l'ex-convent que serví d'escola -la classe del senyor Bech- i d'aula de dibuix.

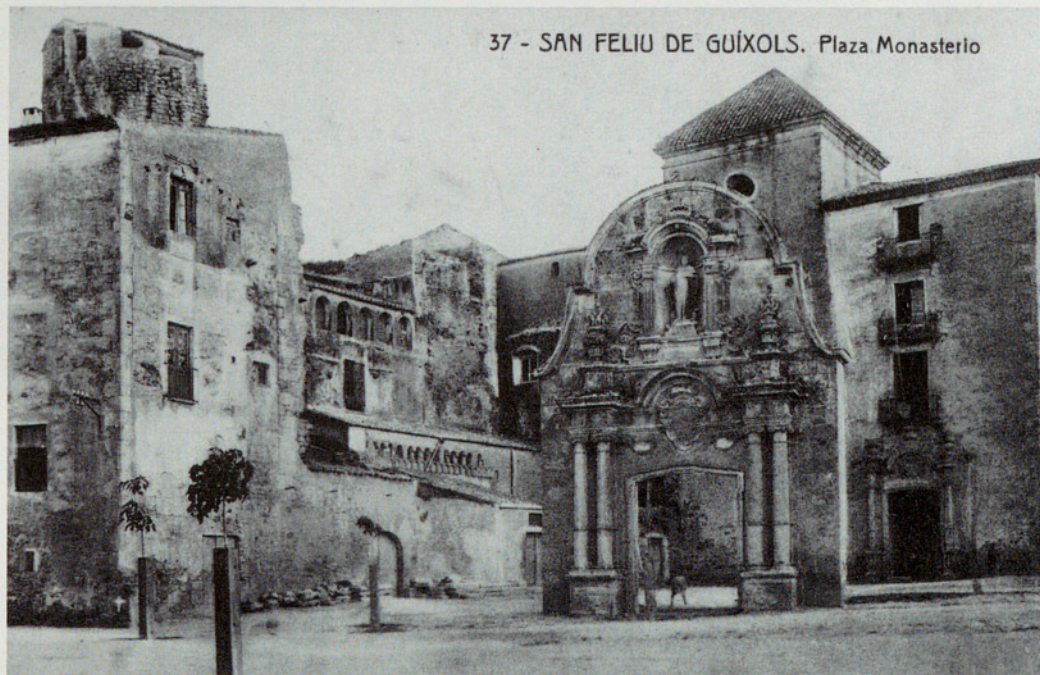
Durant els segles XIV i XV es bastí la part gòtica de l'església parroquial i la porta lateral que donava, en aquells temps remots, davant per davant del cementiri de Sant Nicolau.

La torre de Tramuntana o dels Reis a la capçalera nord del temple gòtic, amb merlets rectangulars sobre la torre, és la que millor es conserva de les cinc que havien voltat l'absis. Els arbres de la plaça n'impedeixen una neta visibilitat.

A sobre de tot, damunt de la nau central (des del mig fins al presbiteri), el s. XVII s'hi alçà una sala -amb un petit campanar d'espada que emergeix del teulat- que serví de biblioteca, però que modificà l'acabament original de l'absis de l'altar major.

Val a dir que l'exterior fortificat de l'església, vist des de l'òptica de les dues fotografies primeres -a pesar de tot el procés restaurador dels anys seixanta-, no fa justícia a la bellesa interior de la nau gòtica de la fotografia vertical impressionada per Joaquim Bigas.

37 - SAN FELIU DE GUÍXOLS. Plaza Monasterio

PLAÇA DEL MONESTIR

La raconada de la plaça del Monestir, on es troben -fusionant-se- la part romànica de l'església del monestir (la Porta Ferrada i torre del Corn) amb l'edifici barroc del s. XVIII, és sens cap mena de dubte la part més noble del nostre patrimoni arquitectònic i la de més interès arqueològic i monumental.

Sota la plaça hi ha el primitiu cementiri de la vila.

L'Arc de Sant Benet (1747), a primer terme. Era la portalada barroca del pati conventual on tenen l'entrada l'església -per la Porta Ferrada- i la principal del monestir. A la fornícula de l'arc hi havia la imatge de Sant Benet -fotografia d'en Mur-, que va ser trossejada durant els fets del juliol de 1936.

Un cop enderrocada la muralla que unia l'Arc amb l'edifici situat al costat de l'entrada lateral del temple (que havia servit d'escola), l'any 1897, es configurà la plaça, gràcies a les donacions de terrenys per part de particulars: Poujarniscle i Salvador Vidal i Cibils.

Els canvis que ha sofert la part romànica del temple: la torre del Fum i la Porta Ferrada, en successives restauracions, són notòriament explícits

La Porta Ferrada (s.IX-X) -la funció arquitectònica de la qual segueix essent enigmàtica- n'és l'element més valuós, en ser una de les poques realitzacions pre-romàniques que es conserven a l'Empordà.

Les grans arcades de ferradura i les columnes cilíndriques amb bases i capitells que la formen, actualment es troben en un procés irreversible de malura, donat que es degrada el granit que les sustenta, bàsicament a causa de la humitat.

El diagnòstic ha estat fet per les institucions responsables. Ara només falta posar-hi remei.

Plaza Constitución y mercado. Sn. Feliu de Guixols.

LA PLAÇA

Sant Feliu actualment té més d'una plaça. Hem parlat de la del Monestir. Però la plaça amb majúscula i article determinat, és a dir, la plaça per excel·lència és la Plaça avui anomenada del Mercat. N'és la més antiga, documentada ja al s. XIII, i la que, doncs, té més història.

Dins del recinte emmurallat, els carrers estrets i irregulars conflüen a la plaça, en part porticada, centre neuràlgic de la ciutat medieval i expressió de la seva vida comunitària. Sempre, des

que es constituí formalment la *universitat*, ha estat seu del govern local. A la fotografia tercera, l'edifici municipal abans del bombardeig de 1938 ens ho fa present.

Ultra aquest marc civil, la plaça a més ha representat el nucli de la vida comercial, del mercat -el fet econòmic més arcaic- de la població.

D'altra banda, ha estat escenari de tots els actes populars importants de la vila, des d'administrar justícia fins a la celebració de totes les festes.

Només en l'època contemporània s'ha vist relegada, com a marc urbà de les principals festes, pel Passeig.

Al bell mig del rectangle del recinte ha restat en peu la font (1859) que un guixolenc emigrat a Amèrica -Cabarrocas- ens hi deixà en permanent recordança.

Al fons de la fotografia més recent, més enllà de la font, hi ha el mercat cobert del 1929, obra notable de l'arquitecte municipal Joan Bordàs.

A l'angle esquerra, les taules i cadires de la taverna -modernitzada- de Can Saura han rellevat uns tendals que els diumenges, amb el mercat setmanal, encara es poden tornar a veure.

Dita taverna ja havia substituït, fa més temps, un edifici d'aspecte gòtic anomenat Can Garjola. Al mateix racó de plaça modernament un petit hotel hi ha reemplaçat els vells casalots (la Cubana).

EL CARRER MAJOR

El carrer Major -antigament, del Centre- és la perllongació del carrer A. Calvé-major Antic- dins del casc emmurallat, que comunicava el raval de Tueda amb la plaça, paral·lel al passeig i a la platja, i que actualment uneix les dues Rambles.

Les fotografies són fetes des del Portalet, amb la rambla Vidal al fons. En altres temps aquest carrer, com els altres, no era asfaltat i tenia poc trànsit rodat; el que permetia perfectament que la mainada hi jugués en hores no esco-

lars, davant de la confiteria Gruartmoner i de l'Anita Hereu (esquerra), i davant de ca l'Esclanyana (dreta).

A la cantonada del carrer de Sant Antoni hi havia la cèlebre botiga de can Canals. Com a confiteria ja era famosa el 1878, però el 1904 P. Pascual hi dissenyà un nou aparador, modernista. L'obra de fusteria anà a càrrec dels tallers de Francesc Carreró (rambla Vidal), i la pintura, d'Enric Querol. Més tard s'hi col·locà com a ornamentació fantàstica un monstre de fusta, en forma de drac alat que empunyava una mena de forca. Fa poc temps que se'n ha informat que era obra de Joan Lafarga i Nadal. Avui el drac es conserva al Museu d'Història de la Ciutat, i es troba en procés de restauració.

La fotografia actual del carrer Major, feta segurament en un dia solitari d'hivern, sorprèn per l'absència de vianants. Per ser justos haurem de dir que, malgrat aquesta imatge, el carrer Major continua essent un dels carrers centrals més concorreguts -evidentment comercial- de la ciutat. Els cotxes aparcats al costat dret són una constant que integren la seva actual fesonomia.

Encara avui, quan plou un xic fort, el carrer es transforma en una autèntica riera que recull les aigües que baixen de Sant Domènec i del carrer de la Creu.

N.º 110 Colecciones MUR
S. Feliu de Guixols
Plaza de S. Juan

LA PLACETA DE SANT JOAN

El nom d'aquesta placeta, que va del carrer del Mall al de la Rutlla, prové de la capella de Sant Joan que hi havia hagut en aquest espai urbà, fins que va ser cremada durant els fets de la Setmana Tràgica (1909).

És el cantó nord del casc antic que restà obert en ser enderrocades les muralles, com la rambla Vidal. D'aquí la seva forma de conca. Es tracta, doncs, de la prolongació de la Rambla en direcció a la riera del Monestir.

Com reconegué en el seu dia l'arquitecte municipal General Guitart, el paratge no és -malgrat el nom- ben bé una plaça, ja que li manca la forma i les dimensions més idònies per a ser-ho. Ho hauria estat, si s'hagués pogut aprofitar el solar que deixà lliure l'església cremada.

Per això el Pla General de Reforma (1897) no contemplà la possibilitat d'urbanitzar aquest racó ciutadà amb un jardí.

Tanmateix s'hi posà arbrat i algun banc que haurien fet d'aquest tram una petita via agradable i recollida, si el trànsit de cotxes no fos tan i tan dens.

Al xamfrà amb el c/ Sant Pere hi ha una font de pedra ben conformada - i més ho seria si en tinguéssim cura- que s'inaugurà el 1932 per a substituir la que hi havia adossada a l'església de Sant Joan.

Darrerament, la conca de la placeta ha sofert diverses modificacions. En desaparèixer el garatge que substituï l'església i les torres repartidores d'aigua per a fer-hi pisos, s'ha intentat d'urbanitzar el migrat racó de davant molt condicionat per un transformador elèctric i un repartidor d'aigua de la mina de les Comes, que hi ha restat com a monument simbòlic a l'absurditat.

CARRETERA DE GIRONA CARRER DEL MALL

La carretera de Girona, en tant que via urbanitzada, és històricament jove, ja que començà entre 1858 i 1865.

Als inicis de la seva configuració hi havia dues fileres de plàtans i, a poc a poc, es convertí en el principal camí d'anar a Girona. Així que pràcticament reemplaçà el carrer de Girona i altres en aquesta funció vial. A la **carretera** -simplement-, s'ubicà la sala de ball de can Roca on, més tard,

hi hagué el teatre Goula (on actualment hi ha la Renault).

A l'altre costat, pujant a la dreta, es construí el teatre-cine Vidal, al mateix lloc on hi havia hagut el saló-café Torrent. Cal Sabre, can Padrosa, etc., eren altres cases de la carretera molt conegudes. El teatre Vidal, d'un magnífic interior, desafortunadament s'enderrocà pels volts del 1970.

El carrer del Mall comunica el centre de la ciutat amb els afores, pel camí de Sant Amanç. Mall -nom tradicional del carrer, de procedència desconeguda-, és una expressió que fa poc s'ha recuperat en substituir el modern de Sant Antoni Mª Claret. L'última fotografia recull el moment de l'asfaltat de començaments dels anys cinquanta, davant de la casa del notari Maruny (1909), noble i preuada realització arquitectònica.

Un garatge, el Central, substituï el que havia estat l'església de Sant Joan, després que el bisbat es vengués un solar pròpiament municipal, en perdre el seu caràcter sagrat; i s'esguerrà la possibilitat d'afaiçonar una plaça. Al número 2 del c/ de l'Hospital, davant de l'església hi havia el 1904 la Fotografia Mauri ("se retrata aunque llueva").

Les illes de cases, entre el c/Notaria i el de l'Hospital, havien de desaparèixer per a donar pas a una ampla avinguda que conduiria al monestir, segons un projecte del 1946. Els interessos privats, però, prevalgueren una vegada més.

7 SAN FELIÚ DE GUIXOLS
Sels Esquinas

LES SEIS ESQUINAS

Recordem perfectament com l'Emili Massanas (a.c.s.), excel·lent estudiós de la història de la fotografia a Sant Feliu i autor del llibre *Ricard Mur, fotògraf de Sant Feliu* de la nostra col·lecció: Estudis Guixolencs, s'indignava quan algú traduïa el peu de les fotografies antigues que feia referència a l'indret guixolenc conegut

per les *seis esquinas*, per les "sis cantonades". I probablement tenia raó, perquè la nostra gent anomenava així aquest popular lloc.

Sigui com sigui, es tracta d'un encreuament urbà molt cèntric, on concorren els carrers Verdaguer (des de 1907; abans carrer Estret del Centre, puix que és la continuació de l'Estret al recinte emmurallat), Rutlla, Creu i carrer Maragall (des del 1917; abans de la Processó), formant una placeta.

Antigament ja era un bon centre comercial. A la dreta de la postal de Roisin, després de ca la Mainegre i d'en Joan Castelló, hi havia *La Espiga de Oro*, una moderna fleca que a més oferia bescuits *fresquitos*. A l'esquerra, les *Novedades* (ca les Maries), i la coneguda botiga de queviures i confiteria de Joan Pagès (can *Plácido*) i, al final, can Roig.

La fotografia de can *Plácido* ens ofereix l'oportunitat d'observar els detalls de l'aparador.

Malgrat la modernització dels establiments comercials, amb sobreabundància de rètols lluminosos, aquest racó guixolenc conserva pràcticament la seva estructura urbana.

Actualment és zona de vianants i la placeta n'és més, de plaça; per la qual cosa, el 1990 l'Ajuntament hi posà l'escultura *l'Esfinx dels vianants* de l'artista internacionalment guixolenc Marzo-Mart.

EL BARRI DE TUEDA

"La tradició popular senyala en aquestes afraus -[Plana Basarda (Solius)]- l'existència d'una gran ciutat anomenada Tuheda, nom d'un dels barris de Sant Feliu de Guíxols" (C. Fragnals).

En realitat el topònim *Tueda* - que l'hem vist escrit de maneres molt diferents- ha servit igualment per a designar un raval, una riera i un carrer de Sant Feliu. Sense oblidar que el mateix mot al·ludeix la llegenda que conta Fragnals, i un rec que passa prop de Plana Basarda.

La riera de Tueda baixa des de l'indret conegut com a Vilartagues, continua pel Sot dels Canyers, travessa l'antic camí de Palamós per arribar a l'antiga platja de Calassanç, avui moll dels pescadors, a tocar el *varadero* d'en Carré.

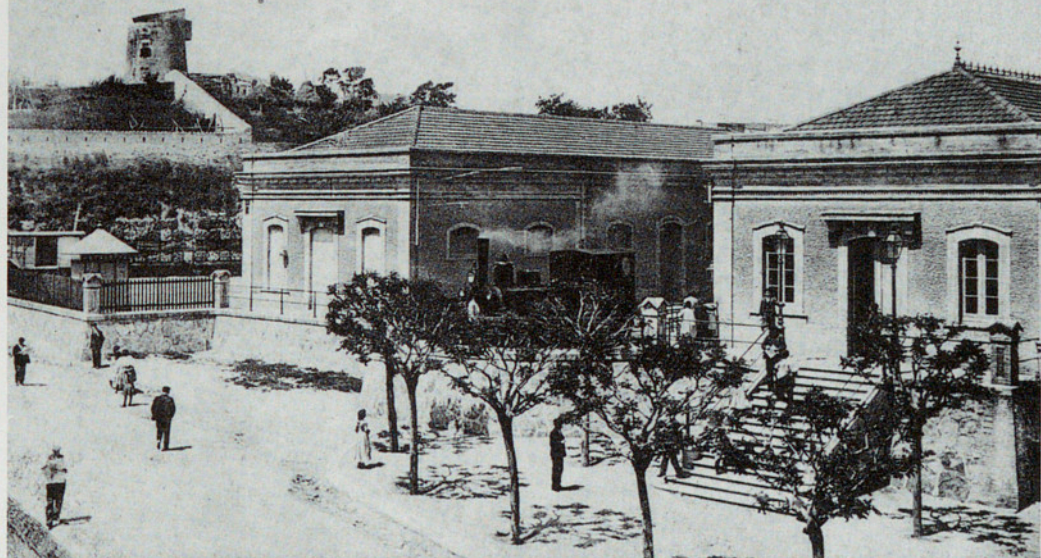
Aquesta riera, encara no del tot coberta, ha estat sovint la responsable de seculars inundacions a la part baixa de la ciutat: Barceloneta, carrer de Sant Ramon, etc.

A la cruïlla del carrers Maragall, A. Guimerà -carrer de les Banyes- i Sant Isidre s'ha format una mica de placeta, la de l'Empordà. (Els bombardeigs de la Guerra Civil ajudaren a formar-la, en enderrocar alguna casa del carrer de Sant Isidre).

A partir del pont que travessava la riera -projectat per Guitart el 1892- s'iniciava el camí vell de Palamós (ara Bourg de Péage) -tercera fotografia. Al capdamunt, davant del bellíssim i ben conservat edifici de la Mainegre (1898/99), la via i el tren de Sant Feliu hi convergien, amb la carretera (última fotografia).

A tocar el pont, el 1903 es féu una font amb dipòsit propi fet de totxos vermellosos i ornada amb un escut de la ciutat, de pedra finament treballada, que es veu a l'angle esquerra de les dues fotografies grans.

San Feliu de Guixols - Estación del f. c. de San Feliu de Guixols á Gerona

A. T. V. — 3012 - SAN FELIU DE GUIXOLS
Estación del Fero-carril

A. T. V. — 3013 - SAN FELIU DE GUIXOLS. Estación del F. C.
Vista general

L'ESTACIÓ DEL TREN

Fa escassament un any que hem celebrat el centenari del tren de Sant Feliu a Girona.

L'estació principal de la línia del ferrocarril de via estreta -puix que el tren era de Sant Feliu- s'emplaça el 1892 a la nostra ciutat, al barri de Tueda; al lloc tècnicament més adient per a la sortida del tren cap a la Vall d'Aro, i a l'indret menys dens d'edificacions i, doncs, de població; prop del molí de Baix (o d'en Provençal), després dins de la fàbrica de taps de can Burgell.

L'establiment de l'estació en aquell costat de poble donà vida a la barriada. El carrer principal que conduïa al barri -ara de l'Estació- era el de la Processó (Joan Maragall), que adquirí un relleu i una prestància nova. Tant és així que, a un costat i altre, s'aixecaren diverses cases senyoriales que, avui restaurades amb gust, fan molt de goig.

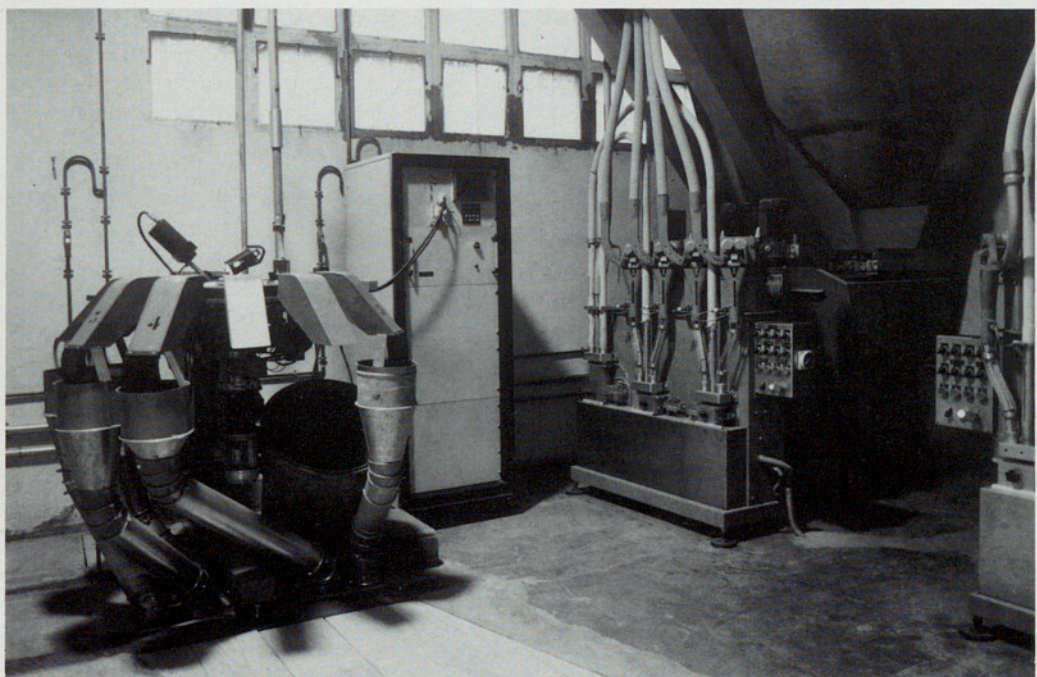
D'aquesta manera, doncs, el costerut i excèntric carrer -ple de roderes i bassals- que conduïa al camí de Palamós esdevingué una via burgesa.

Tant el tren -que deixà de funcionar el 1969- com la fàbrica de taps de can Burgell han deixat d'acomplir la seva antiga funció. Però l'edifici de l'estació i el molí de can Burgell han estat recuperats per a serveis públics i, restaurats i rehabilitats de forma degudament exemplar, tenen un nova utilitat o funció.

L'estació ha esdevingut escola pública (1981), i a l'entorn de la torre del molí s'ha creat un parc, el de les Eres (nom del carrer per on s'hi puja i que té una procedència clara: havia estat un carrer amb algunes eres), un espai públic del qual hauríem de poder gaudir-ne més tots els veïns de Sant Feliu.

SAN FELIU DE GUIXOLS: Industria corcho-taponera
Sección de escogedores de tapones de la fábrica de D. José Batet Hijo

LA INDÚSTRIA SURERA

Gaziel solia escriure que Sant Feliu havia tret, a l'època moderna i a la contemporània, dues grans rifes: la del suro, primer; i la del turisme, després.

D'aquesta segona rifa, n'hem parlat a bastament per l'impacte social, urbà i natural que ha tingut a la nostra ciutat.

I seria imperdonable fer un llibre de Sant Feliu sense parlar gens de la indústria surera.

Tenim constància documental que el suro era objecte de transacció a l'edat mitjana. Les ordenances de la *universitat* del s. XIV parlaven de "somades de suro", de suro llescat o canals de suro, i del que s'havia de pagar en entrar i sortir aquella mercaderia als termes de la vila. Imposició que es mantingué els segles posteriors. Per tant, molt abans de la segona meitat del segle XVIII el suro, fins i tot manufacturat, ja era objecte de compra i venda en quantitats importants. Tanmateix, ultra la utilitat més general del suro (taps d'àmfores ja aC-, com a aïllant, flotador, etc.), en desconeixem la utilitat o aplicació més concreta de les pannes, objecte del comerç medieval.

Però, com tothom sap, no podem parlar de la manufactura del suro per a elaborar taps petits d'ampolles de vidre fins a principis del segle XVIII. La primera vegada que surt el nom de *taper*, a la nostra vila, és l'any 1747. A Tossa, abans. A partir d'aleshores, sobretot de la segona meitat del segle esmentat, començarà una nova etapa de la història de la nostra contrada que també incidirà profundament en l'estil de viure dels guixolencs, en la seva organització social i en l'estructura urbana.

Del tap fet a mà als petits obradors, es passà a la seva total mecanització a les fàbriques. I les primeres màquines (de ribot i barrines) progressivament han estat substituïdes per altres d'automàtiques i de molta més producció. (Fotografia realitzada a la Fàbrica Subertap de Sant Feliu de Guíxols).

San Feliu de Guixols - Asilo Suris

L'ASIL SURÍS

En començar el nostre segle hom decidí, mitjançant el llegat Surís, de tenir cura de la gent gran sense recursos materials i dels infants desemparats guixolencs.

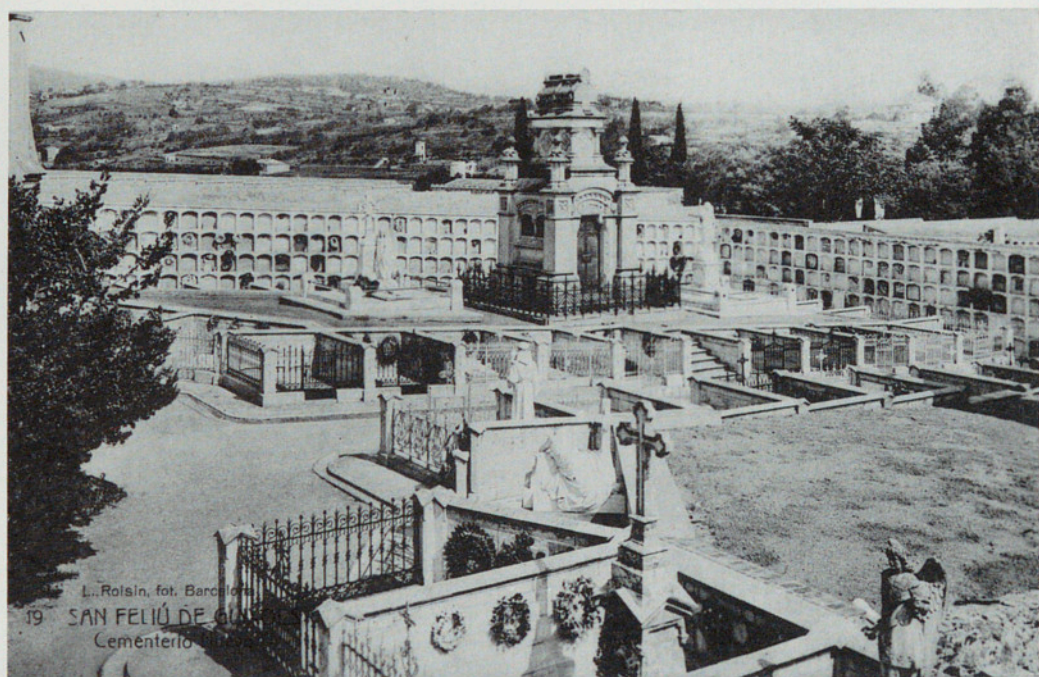
Com a solar, per a bastir-hi l'edifici, s'escollí una extensa peça de terra de la -avui- plaça l'Alabric, on hi havia espai suficient per a instal·lar-hi els pavellons i terres de conreu que poguessin treballar, a hores de lleure, els propis interns.

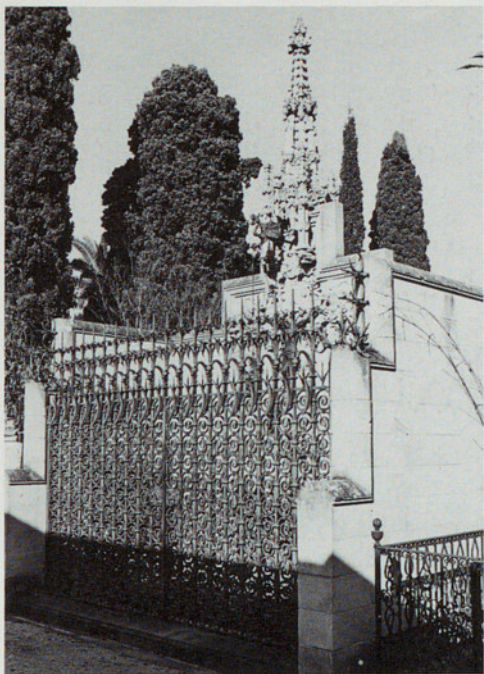
En aquesta plaça, aleshores inexistent, hi afluïxen la part alta dels carrers de la Creu, Nova de Garrofers i Sant Bonaventura. En el seu moment era doncs un lloc que, sense arribar a ser despoblat, es trobava separat del nucli de la població i amb l'altitud convenient, topogràficament necessària, per a proporcionar a l'edifici totes les condicions de ventilació, d'aire i de sol, òptimes per a la qualitat de vida dels hostatjats. Aquesta era la idea de l'arquitecte General Guitart i, d'acord amb ella, projectà l'obra el 1904, que constava de tres pavellons units per una àmplia galeria de comunicació i d'una capella.

Les germanetes dels vells desemparats se'n feren càrrec després de fer-ho només tres anys les paüles.

Amb el temps, la residència de vells -de nens, tan sols n'hi hagué a la primera època- ha deixat de ser als afores i ara es troba al bell mig de la població, ja que la ciutat s'ha estès pel camí de la Vall d'Aro, Arbre del Rei i tot Vilartagues, on resideix gairebé la meitat de la població.

D'altra banda, la necessitat d'atendre més demanda d'allotjament ha obligat a transformar l'edifici original, incrustant-hi a la façana inicial uns cubs de construcció que ens priven de reconèixer-hi l'estructura original projectada per Guitart.

EL CEMENTIRI

Un dels capítols més interessant i bellament escrits per Gaziell a *Sant Feliu de la Costa Brava* és el que té com a títol "El jardí melangiós", amb el mèrit afegit que ha donat a conèixer un trosset de la nostra història i de la nostra ciutat poc conegut: el cementiri.

Si algú, però, avui es decidís a visitar el cementiri guixolenc seguint, com a guia, la lectura de l'escriptor ganxó, es trobaria amb la sorpresa que moltes de les làpides fúnebrement curioses -d'un

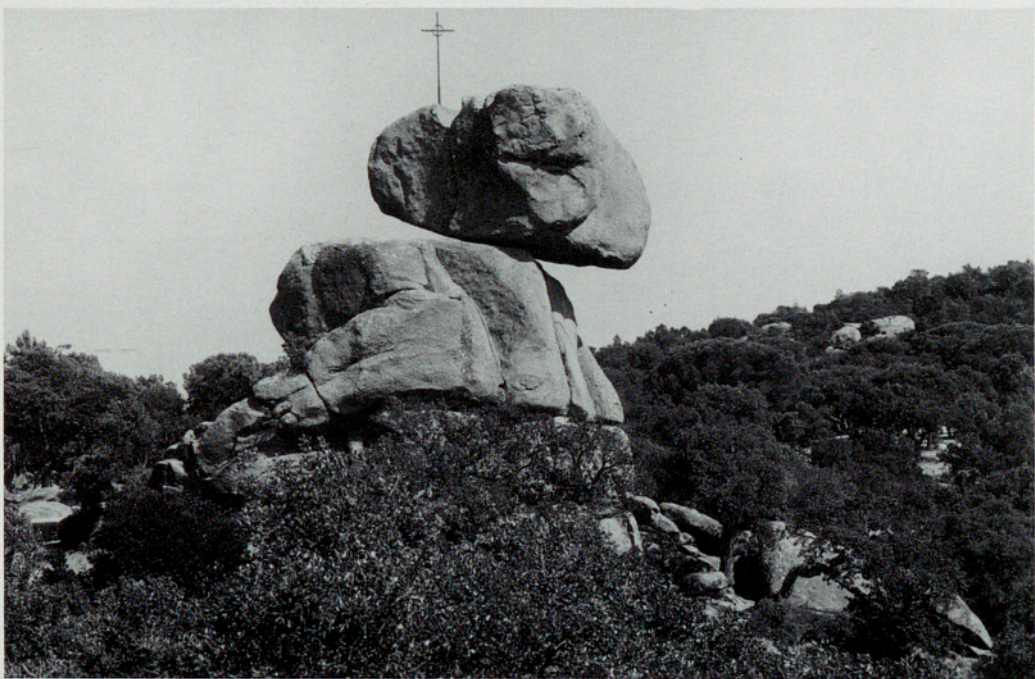
romanticisme sarcàstic o graciós- del primer clos ja no hi són; s'han hagut de sostreure a causa de les obres d'innovació, altrament necessàries.

La part més antiga del cementiri és d'estil neoclàssic. Un rellotge de sorra amb ales ens fa memòria, a la porta d'entrada, que el temps fuig sense remei, igualment per a tothom.

Al final del primer clos hi ha la tomba de Joan Casas (fotografia vertical), obra de l'arquitecte Puig i Cadafalch. Al segon recinte, de més categoria social, hi ha tombes amb escultures notables, entre les quals sobresurt la del Marquès de Robert aixecada per Pere Pascual, segons el projecte de Joan Martorell i Montells, i que es veu perfectament, enlairada al fons, a les dues fotografies principals.

A tocar el cementiri gran -anomenat catòlic- n'hi ha un de petit, laic o neutre, dit també "dels protestants", on reposen les despulles de Josep Irla, president a l'exili de la Generalitat, les d'alguns membres de la històrica lògia maçònica, i les d'alguns no catòlics i agnòstics. Sortosament ambdós cementiris avui estan comunicats, havent superat els prejudicis poc raonables que històricament s'hi havien oposat.

San Feliu de Guixols
Pedralta (Solius)

PEDRALTA

Els guixolencs tenen tirada a Pedralta; alguns, per a fer-hi la benenada, i tots, per a delectar-nos del paisatge.

Pedralta, d'altra banda, és un fenomen geològic molt interessant: un bloc granític sobre un altre; una pedra enorme, basculant, sobre una altra pedra; per això s'anomenà també així "Pedra sobre Pedra". I de temps molt reculats aquesta grossa pedra oscil·lant ha servit com a fita termenal dels municipis de Sant Feliu i dels pobles de la Vall.

Aquest fenomen de la natura -sense menystenir les llegendes que parlen de super-homes dotats d'unes forces misterioses- es troba en un extrem del massís de l'Ardenya, molt a prop del Montclar i sobre Plana Basarda. La seva situació permet a tohom la possibilitat d'arribar-s'hi caminant, per corriols de muntanya, lluny de la carretera asfaltada que, pujant per can Gafarot i Santa Escolàstica, hi porta.

El 1960 es començà a celebrar l'Aplec de Pedralta, amb motiu de la reposició d'una creu "que jorns enllà havia cimejat dalt de la gegantina pedra" (Andraitx). Un any després, en fer-hi el II Aplec, es posà la primera pedra d'una petita ermita de pedra, amb porta-reixa de ferro. De llavors ençà, pel maig de cada any, els guixolencs hi pugen a celebrar-lo amb un tradicional concurs d'allioli i de flors boscanes.

El crit de "Catalunya lliure" escrit sobre la pedra guixolencs augurava, com a la resta del país, l'esperat final del règim polític de la Dictadura.

Un xic més amunt un mirador excepcional ens ofereix, si el bon temps i la boirina ho permet, de meravellar-nos davant de la natura: la Vall d'Aro, les Gavarres, l'Ardenya i el mar.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	3
INTRODUCCIÓ	4
LA BADIA	7
AL CENTRE, LA PLATJA I EL PASSEIG	9
EL RACÓ DE LLEVANT	11
DES DEL PASSEIG DEL SALVAMENT	13
ELS GUÍXOLS, FORTIM I SALVAMENT	15
LA PLATJA DE CALASSANÇ	17
MOLÍ DE LES FORQUES	19
LA BADIA DE SANT POL	21
LA PLATJA DE SANT POL	23
ELS BANYS DE S'AGARÓ	25
EL PORT ARTIFICIAL	27
TRÀFIC AL PORT	29
L'ESTÈTICA DEL MOLL	31
XARXES I DRASSANES	33
LLAGUTS I ÒPERA A LA PLATJA	35
RACÓ DE GARBÍ	37
ELS BANYS DE SANT ELM	39
EL MARÍTIM, UN PASSEIG QUE NO VA REEIXIR	41
UNA URBANITZACIÓ I UNA FONT PERDUDES	43
SANT ELM	45
PASSEIG DEL MAR	47

EL PASSEIG DEL MAR, UN ESPAI POLÈMIC	49
EL PASSEIG DEL MAR, de Rambla a Rambla	51
CAN PATXOT	53
PASSEIG DELS GUÍXOLS	55
EL CASINO DELS NOIS	57
EL CASINO <i>EL GUIXOLENSE</i> PEL REINA ELISENDA	59
ELS JARDINS DE JULI GARRETA	61
LA RAMBLA VIDAL (I)	63
LA RAMBLA VIDAL (II)	65
LA RAMBLA DEL PORTALET, des del c/ Major	67
LA RAMBLA DEL PORTALET, des del Passeig	69
EL CARRER DE LA RIERA, AVINGUDA DE JULI GARRETA	71
L'ESGLÉSIA DEL MONESTIR	73
PLAÇA DEL MONESTIR	75
LA PLAÇA	77
EL CARRER MAJOR	79
LA PLACETA DE SANT JOAN	81
CARRETERA DE GIRONA/CARRER DEL MALL	83
LES <i>SEIS ESQUINAS</i>	85
EL BARRI DE TUEDA	87
L'ESTACIÓ DEL TREN	89
LA INDÚSTRIA SURERA	91
L'ASIL SURÍS	93
EL CEMENTIRI	95
PEDRALTA	97

AQUEST LLIBRE DE LA
COL·LECCIÓ
ESTUDIS GUIXOLENC
HA QUEDAT ENLESTIT,
EN ELS TALLERS DE
GRÀFIQUES BIGAS
DE SANT FELIU DE GUÍXOLS,
EL MES DE DESEMBRE DE
MCMXCIII

A. F. V. - 2024 - SAN FELIU DE GUIXOLS, Paseo del Mar

T. V. - 850 - SAN FELIU
Vista general del Paseo

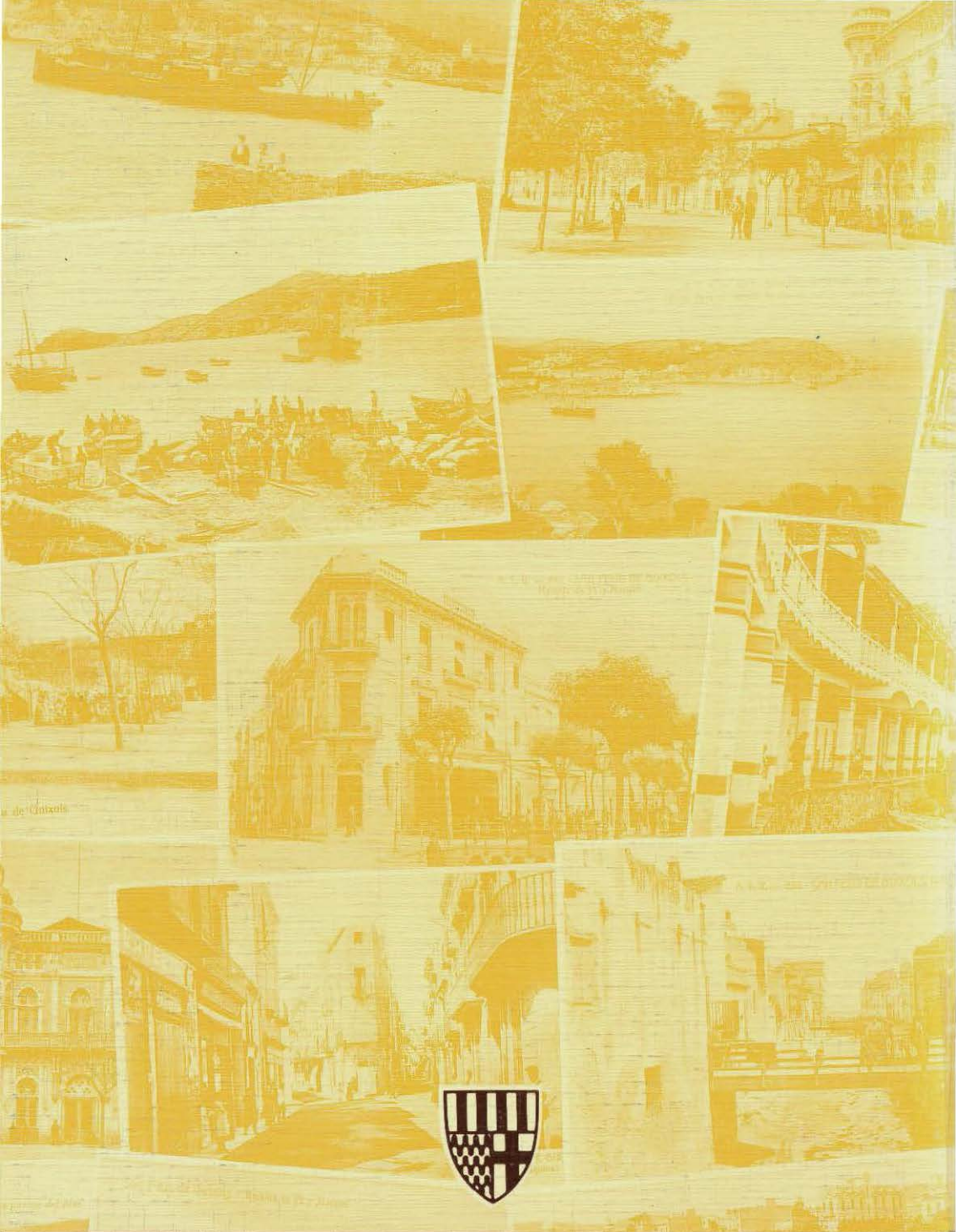
Plaza Constitucion y mercado. Sn.

T. V. - 850 - 2.ª PLAZA DE EL PASO
Norte de Llanes - La Guarnición

S. S. Feliu de Guixols - Vista general del Parque
El Paseo de S. Feliu

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
Servei de Publicacions i d'Arxiu